

บทที่ 3

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังพิการในประเทศไทยและต่างประเทศ

ในบทนี้ผู้เขียนจะนำกฎหมายของต่างประเทศมาอธิบายว่าแต่ละประเทศมีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับผู้ต้องขังพิการไว้อย่างไรและในรูปแบบใดบ้าง เพื่อให้ทราบว่าการกำหนดไว้ในลักษณะใด สอดคล้องกับทฤษฎีทางกฎหมายอาญาและแนวคิดเกี่ยวกับคนพิการหรือไม่ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย และเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายสำหรับผู้ต้องขังพิการของประเทศไทยอีกด้วย

3.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังพิการในประเทศไทย

3.1.1 กฎหมายเรื่องผู้ต้องขัง

ในประเทศไทยมีกฎหมายที่ใช้บังคับในเรื่องเกี่ยวกับมาตรการบังคับทางอาญาอย่างหนึ่งคือการบังคับโทษจำคุกและโทษอื่นๆที่เกี่ยวข้อง คือพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 เป็นกฎหมายที่กำหนดนโยบายและทิศทางในการบริหารงานราชทัณฑ์และปรับปรุงกฎหมายให้สามารถแก้ไข บำบัด พื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง กับทั้งเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาอื่นในการบริหารจัดการกระบวนการของกรมราชทัณฑ์ โดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 และจะมีผลใช้บังคับเมื่อพ้น 90 วัน นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา ดังนั้น จะมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 เป็นต้นไป

งานราชทัณฑ์นั้นเป็นหน่วยงานที่อยู่ท้ายที่สุดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพราะเมื่อเกิดความผิดทางอาญาแล้วผู้ต้องหาที่ถูกศาลพิพากษาให้ถูกลงโทษจำคุกก็จะมาอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานราชทัณฑ์ หรือแม้ศาลยังมิได้พิพากษาแต่เป็นผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดีก็อยู่ในความดูแลของหน่วยงานราชทัณฑ์เช่นกัน

ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติกฎเกณฑ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้ต้องขัง การใช้ชีวิต ความเป็นอยู่ต่างๆ โดยมีรายละเอียดที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1.) กำหนดความหมายของเรือนจำ

เรือนจำ มีความหมายว่าที่ซึ่งใช้ควบคุม ชัง หรือจำคุกผู้ต้องขังกับทั้งสิ่งที่ใช้ต่อเนื่องกันและให้หมายความรวมถึงที่อื่นใดซึ่งรัฐมนตรีได้กำหนดและประกาศในราชกิจจานุเบกษาว่าอาณาเขตไว้โดยชัดเจนด้วย¹

ส่วนประเภทและชั้นของเรือนจำจะถูกกำหนดตามเกณฑ์อย่างหนึ่งอย่างใด² ดังต่อไปนี้

- (1) เพศของผู้ต้องขัง
- (2) สถานะของผู้ต้องขัง
- (3) ความประสงค์ในการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง
- (4) ความมั่นคงของเรือนจำ
- (5) ลักษณะเฉพาะทางของเรือนจำ

2.) การทำงานและการฝึกอบรม

การฝึกอาชีพและการทำงานของผู้ต้องขัง เป็นการเพิ่มทักษะและความรู้ให้กับผู้ต้องขังเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพภายหลังเมื่อพ้นโทษ เพื่อประโยชน์ในการแก้ไข บำบัด พื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี ให้อธิปไตยจัดให้มีระบบการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังด้วยวิธีการและแนวทางที่เหมาะสมให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษา การอบรมทั้งด้านคุณธรรมและจริยธรรมการทำงาน การฝึกวิชาชีพ³

การฝึกอาชีพ มี 2 รูปแบบ

รูปแบบแรกเป็นการฝึกอาชีพภายในเรือนจำ เช่น งานด้านเกษตร การตัดเสื้อผ้า การทำพรม ทอผ้า เป็นต้น ผู้ฝึกอบรมมักเป็นเจ้าหน้าที่และนักโทษด้วยกัน ในบางโอกาสมีบุคคลภายนอกเข้ามาให้ความรู้บ้าง

รูปแบบที่สอง การฝึกอาชีพภายนอกเรือนจำ เนื่องด้วยในเรือนจำนั้นไม่พร้อมในเรื่องของเครื่องมือ อุปกรณ์ และผู้เชี่ยวชาญในการฝึกอาชีพบางอย่าง

โดยในอดีตนั้นการให้ผู้ต้องขังทำงานนั้นเป็นการลงโทษ แต่ในปัจจุบันการทำงานและการฝึกอาชีพมีวัตถุประสงค์หลายประการ⁴ เช่น

ผู้กระทำความผิดจำนวนมากที่ไม่มีความรู้ความสามารถจึงกระทำความผิด การฝึกอาชีพและการทำงานจึงเป็นการเพิ่มเติมสิ่งที่ผู้นั้นขาดให้เต็ม มีอาชีพติดตัว

¹ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560. มาตรา 4 (1).

² พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560. มาตรา 31.

³ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560. มาตรา 42.

⁴ ธานี วรภัทร์. (2558). *กฎหมายราชทัณฑ์*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 40.

สร้างรายได้ เนื่องจากผู้ต้องขังจะได้รับเงินเป็นค่าตอบแทนในการขายชิ้นงาน

มีผลต่อการปรับพฤติกรรม การฝึกอาชีพและการทำงานทำให้ผู้ต้องขังไม่อยู่ว่าง ช่วยให้ไม่ฟุ้งซ่าน ลดความคิดในการหลบหนี สร้างกำลังใจให้นักโทษว่าสามารถทำมาหาเลี้ยงชีพตนเองได้ ด้วยความสุจริต ละตระหนักถึงความมีคุณค่าในการมีชีวิตอยู่อย่างสุจริตของตนเอง

ซึ่งนักโทษเด็ดขาดนั้นสามารถฝึกวิชาชีพภายนอกเรือนจำได้ หากเข้าตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ มาตรา 56 (8) วางหลักว่า นักโทษเด็ดขาดคนใดแสดงให้เห็นว่ามีความประพฤติดี มีความอดสาหะความก้าวหน้าในการศึกษา และทำกรางานเกิดผลดี หรือทำ ความชอบแก่ทางราชการเป็นพิเศษอาจได้รับการพิจารณาอนุญาตให้ออกไปฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการหรือรับการศึกษานอกเรือนจำโดยมีหรือไม่มีผู้ควบคุมก็ได้ แต่การอนุญาตให้ออกไปฝึกวิชาชีพหรือรับการศึกษานอกเรือนจำจะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามหมายจำคุกเมื่อคดีถึงที่สุดในขณะนั้น และเหลือโทษจำคุกไม่เกินสามปีหกเดือน

3.) การศึกษา

การศึกษานอกเรือนผู้ต้องขังเป็นสิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่งที่จะช่วยในการพัฒนาความรู้ความสามารถ และการมีชีวิตที่มีคุณค่าของนักโทษ เพื่อช่วยบรรลุดุประสงค์ของการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด การศึกษานอกเรือนจึงเป็นกิจกรรมขั้นพื้นฐานของเรือนจำต่างๆ ทั่วทั้งโลก⁵

ซึ่งตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์วางหลักเกณฑ์เรื่องการศึกษาไว้ในมาตราแรกของ หมวด 5 สิทธิ หน้าที่ ประโยชน์ และกิจการอื่น ๆ เกี่ยวกับผู้ต้องขัง ส่วนที่ 1 สิทธิของผู้ต้องขัง แสดงถึงความสำคัญของการศึกษามาเป็นอันดับแรก ๆ โดยได้กำหนดให้เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ โดยต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการรวมทั้งต้องมีการฝึกอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรม และการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มโอกาสการจ้างงาน⁶

นอกจากนั้นยังบัญญัติเพิ่มเติมอีกว่า ให้ผู้ต้องขังทุกคนมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและการฝึกอบรมอย่างเท่าเทียมกัน

ส่วนในเรื่องค่าใช้จ่ายในการศึกษา เรือนจำจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการศึกษาขั้นพื้นฐานและการฝึกอบรมให้แก่ผู้ต้องขัง รวมทั้งต้องจัดหาบรรดาเครื่องอุปกรณ์ในการศึกษาขั้นพื้นฐานและการอบรมให้แก่ผู้ต้องขัง เว้นแต่ผู้ต้องขังจะนำอุปกรณ์ในการศึกษาของตนเองมาใช้ และได้รับอนุญาตแล้ว อย่างไรก็ตามหากผู้ต้องขังต้องการที่จะศึกษาขั้นสูงกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน

⁵ ธาณี วรภัทร์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 4. หน้า 52.

⁶ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560. มาตรา 43.

ผู้ต้องขังต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการศึกษาดังกล่าวเอง โดยให้เรือนจำอำนวยความสะดวกตามสมควร⁷

โดยเรือนจำทุกแห่งจะต้องจัดให้ผู้ต้องขังทุกคน ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในพื้นที่ อย่างไรก็ตามมีข้อยกเว้นหลายประการที่ผู้ต้องขังจะไม่มีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น ผู้ต้องขังไม่มีสัญชาติไทยหรือไม่มีเลขประจำตัวประชาชน ผู้ต้องขังทุพพลภาพถึงขนาดที่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษา มีจิตไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคติดต่อร้ายแรง⁸

4.) อนามัยและการสุขภาพ

เนื่องด้วยเรือนจำเป็นสถานที่ที่นำผู้ต้องขังเข้ามาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มมาก ผู้ต้องขังต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันตลอด 24 ชั่วโมง ทั้งรับประทานอาหาร อาบน้ำ นอน ขับถ่าย ยิงในประเทศไทยกำลังประสบปัญหาหนัก โทษสิ้นเรือนจำอีกด้วย ดังนั้นนอกจากสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขังแล้ว ด้านสุขอนามัยและสุขภาพจึงเป็นอีกเรื่องที่สำคัญ ที่จะละเลยมิได้ เพื่อให้วัตถุประสงค์ของการลงโทษเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ⁹

ซึ่งตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ได้บัญญัติเป็นแม่บทเกี่ยวกับเรื่องการแพทย์ อนามัย สุขภาพไว้ ในมาตรา 54 ซึ่งมีใจความว่า “เรือนจำทุกแห่งจะต้องจัดให้มีสถานพยาบาล เพื่อเป็นที่ทำการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังที่ป่วย จัดให้มีแพทย์ พยาบาล หรือเจ้าพนักงานเรือนจำที่ผ่านการอบรมด้านการพยาบาลซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่เป็นประจำที่สถานพยาบาลนั้นด้วย อย่างน้อยหนึ่งคน และให้ดำเนินการอื่นใดเกี่ยวกับการตรวจร่างกายตามมาตรา 37 การดูแลสุขภาพอนามัย การสุขภาพ และการตรวจสุขภาพ ตามความจำเป็น

รวมทั้งสนับสนุนให้ผู้ต้องขังได้รับ โอกาสในการออกกำลังกายตามสมควร และจัดให้ผู้ต้องขังได้รับอุปกรณ์ช่วยเหลือเกี่ยวกับสายตาและการได้ยิน การบริการทันตกรรม รวมถึงอุปกรณ์สำหรับผู้มีกายพิการตามความจำเป็นและเหมาะสม”

โดยจะมีระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการอนามัยและการสุขภาพของผู้ต้องขัง พ.ศ. 2561 ที่ออกมาเพื่อบัญญัติในเรื่องรายละเอียดการดำเนินการของกรมราชทัณฑ์ ในด้านอนามัยและสุขภาพ ตามมาตรา 54 ดังกล่าว

⁷ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560. มาตรา 44.

⁸ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการกำหนดหลักสูตร หลักเกณฑ์ และวิธีการในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขัง พ.ศ. 2561. ข้อ 12.

⁹ ธาณี วรภัทร์. อ่างแล้ว เจริงรรถที่ 4. หน้า 60.

คำนิยามของ คำว่า “การอนามัย” หมายความว่า การดูแล ตรวจรักษา ป้องกัน สร้างเสริม และการดำเนินการอื่นต่อผู้ต้องขัง เพื่อให้เกิดภาวะแห่งความสมบูรณ์ของร่างกาย จิตใจ และการดำรงชีวิตอยู่ในเรือนจำด้วยดี

“การสุขาภิบาล” หมายความว่า การควบคุมปัจจัยทางกายภาพทั้งหมดของเรือนจำที่อาจเป็นอันตราย หรือก่อให้เกิดอันตรายต่อการเจริญเติบโต ต่อสุขภาพและการดำรงชีวิตของผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของเรือนจำ¹⁰

กฎหมายได้กำหนดให้เรือนจำทุกแห่งจะต้องมีสถานพยาบาลและแพทย์ พยาบาล หรือ เจ้าพนักงานเรือนจำที่ผ่านการอบรมด้านการพยาบาล เพื่อปฏิบัติหน้าที่ด้านการรักษาพยาบาล¹¹ และกำหนดให้เรือนจำต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น อาหาร การสุขาภิบาล ความสะอาด อนามัยผู้ต้องขัง เป็นต้น¹²

นอกจากนั้นเรือนจำจะต้องตรวจร่างกายผู้ต้องขังเมื่อแรกเข้า คัดกรองโรคต่างๆ สุขภาพในช่องปาก สุขภาพจิต และรักษาพยาบาลตามความจำเป็นเหมาะสมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง¹³ หากว่าผู้ต้องขังเป็นผู้พิการ จะต้องจัดให้มีอุปกรณ์ช่วยเกี่ยวกับสายตา การได้ยิน การทันตกรรม และอุปกรณ์สำหรับผู้มีกายพิการตามความจำเป็นและเหมาะสม¹⁴

สำหรับการสุขาภิบาลกฎหมายกำหนดให้เรือนจำดูแลการสุขาภิบาลที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขัง¹⁵ ตัวอย่างเช่น

เรือนนอน จะต้องสะอาด มีจำนวนเพียงพอ มีการระบายอากาศที่ดี ส้วมสะอาด ไม่มีกลิ่น อาหาร ต้องปรุงสะอาด เป็นระเบียบ และจัดเก็บถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลอาหาร สภาพแวดล้อมในเรือนจำ ต้องมีสุขาภิบาลที่ดี ไม่มีแหล่งเพาะพันธุ์โรคต่างๆ ขยะและสิ่งปฏิกูล ต้องแยกขยะและกำจัดอย่างถูกต้องตามหลัก ส้วมต้องสะอาดมีจำนวนเพียงพอ

¹⁰ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการอนามัยและการสุขาภิบาลของผู้ต้องขัง พ.ศ.2561. ข้อ 4.

¹¹ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการอนามัยและการสุขาภิบาลของผู้ต้องขัง พ.ศ.2561. ข้อ 6.

¹² ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการอนามัยและการสุขาภิบาลของผู้ต้องขัง พ.ศ.2561. ข้อ 8.

¹³ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการอนามัยและการสุขาภิบาลของผู้ต้องขังพ.ศ.2561. ข้อ13.

¹⁴ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการอนามัยและการสุขาภิบาลของผู้ต้องขังพ.ศ.2561. ข้อ14.

¹⁵ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการอนามัยและการสุขาภิบาลของผู้ต้องขังพ.ศ.2561. ข้อ26.

3.1.2 กฎหมายเรื่องคนพิการ

ในประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการตั้งแต่กฎหมายระดับสูงสุด คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กฎหมายระดับพระราชบัญญัติ ไปจนถึงกฎหมายลำดับรองต่าง ๆ ซึ่งจะอธิบายดังต่อไปนี้

1.) การรับรองสิทธิของคนพิการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560¹⁶

การรับรองสิทธิของคนพิการในรัฐธรรมนูญไทยนั้น ได้ถูกบัญญัติขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปร่างชัดเจนที่สุดตั้งแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติเพิ่มสิทธิของคนพิการเข้าไปหลายประการ และในปัจจุบันได้มีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 โดยนายมีชัย ฤชุพันธุ์ เป็นประธานคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ¹⁷ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ก็ได้มีการรับรองสิทธิของคนพิการ โดยวางหลักการในรูปแบบที่แตกต่างจากเดิมคือ เดิมเป็นการบัญญัติว่าคนพิการมีสิทธิใดบ้าง เปลี่ยนเป็นการกำหนดหน้าที่ของรัฐในการสนับสนุนสิทธิของคนพิการไว้โดยตรงและทางอ้อม

สิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

มาตรา 4 บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง

ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน”

ความเสมอภาค

มาตรา 27 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

¹⁶ วิชาญ ทราชอ่อน. (2560). *การรับรองสิทธิของคนพิการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2560/hi2560-062.pdf> [2563, มกราคม 08].

¹⁷ ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ.

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม...”

สาธารณสุข

มาตรา 48 บัญญัติว่า “สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรย่อมได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา 55 บัญญัติว่า “รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค และส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด

บริการสาธารณสุขตามวรรคหนึ่งต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพด้วย

รัฐต้องพัฒนาการบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพและมีมาตรฐานสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง”

การศึกษา

มาตรา 44 “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปีตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาตามวรรคหนึ่ง เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย”

2.) การคุ้มครองคนพิการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

ในปี พ.ศ. 2550 ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการและประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 แทน เนื่องจากพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน สาระสำคัญและรายละเอียดเกี่ยวกับกาสงเคราะห์และการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันสมควรกำหนดแนวทางและปรับปรุงวิธีการในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นและกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์และความคุ้มครองคนพิการเพื่อมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุสภาพทางกายหรือสุขภาพ รวมทั้งให้คนพิการมี

สิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ตลอดจนให้รัฐต้องสงเคราะห์คนพิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้¹⁸

โดยความหมายของคำว่าส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ หมายความว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ การจัดสวัสดิการการส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิ การสนับสนุนให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอิสระ มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และเสมอภาคกับบุคคลทั่วไป มีส่วนร่วมทางสังคมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพภายใต้สภาพแวดล้อมที่คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้¹⁹

การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ หมายความว่า การเสริมสร้างสมรรถภาพหรือความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ดีขึ้น หรือดำรงสมรรถภาพหรือความสามารถที่มีอยู่เดิมไว้ โดยอาศัยกระบวนการทางการแพทย์ การศาสนา การศึกษา สังคม อาชีพ หรือกระบวนการอื่นใด เพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสทำงานหรือดำรงชีวิตในสังคมอย่างเต็มศักยภาพ²⁰

ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นหนึ่งในกฎหมายหลักที่บัญญัติการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญที่คนพิการพึงได้รับ และคุ้มครองคนพิการให้สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเท่าเทียมที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยมีการบัญญัติให้คนพิการมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ ตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ดังต่อไปนี้²¹

(1.) การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการ เพื่อปรับสภาพทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือเสริมสร้างสมรรถภาพให้ดีขึ้นตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด

(2.) การศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติหรือแผนการศึกษาแห่งชาติตามความเหมาะสมในสถานศึกษาเฉพาะหรือในสถานศึกษาทั่วไป หรือการศึกษาทางเลือก หรือการศึกษานอกระบบ โดยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคนพิการให้การสนับสนุนตามความเหมาะสม

(3.) การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ การให้บริการที่มีมาตรฐาน การคุ้มครองแรงงาน มาตรการเพื่อการมีงานทำ ตลอดจนได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ และบริการสื่อ สิ่ง

¹⁸ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. พ.ศ.2550.

¹⁹ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2556. มาตรา 4.

²⁰ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2556. มาตรา 4.

²¹ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2556. มาตรา 20.

อำนวยความสะดวกเทคโนโลยีหรือความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อการทำงานและประกอบอาชีพของคนพิการ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานประกาศกำหนด

(4.) การยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ตลอดจนได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับคนพิการ

(5.) การช่วยเหลือให้เข้าถึงนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม การพัฒนาและบริการอันเป็นสาธารณะ ผลลัพธ์ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต การช่วยเหลือทางกฎหมายและการจัดหาทุนความว่าต่างแก้ต่างคดี

(6.) ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร บริการโทรคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการสื่อสารสำหรับคนพิการทุกประเภทตลอดจนบริการสื่อสารณะจากหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกำหนดในกฎกระทรวง

(7.) บริการล่ามภาษามือ

(8.) สิทธิที่จะนำสัตว์นำทาง เครื่องมือหรืออุปกรณ์นำทาง หรือเครื่องช่วยความพิการใด ๆ ติดตัวไปในยานพาหนะหรือสถานที่ใด ๆ เพื่อประโยชน์ในการเดินทาง และการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ โดยได้รับการยกเว้นค่าบริการ ค่าธรรมเนียม และค่าเช่าเพิ่มเติมสำหรับสัตว์ เครื่องมือ อุปกรณ์ หรือเครื่องช่วยความพิการดังกล่าว

(9.) การจัดสวัสดิการเบี่ยงความพิการ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

(10.) การปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การมีผู้ช่วยคนพิการ หรือการจัดให้มีสวัสดิการอื่น และได้บัญญัติให้จัดตั้งหน่วยงานของรัฐขึ้นมาใหม่ คือศูนย์บริการคนพิการ²² มีหน้าที่ติดตามปัญหาของคนพิการในแต่ละพื้นที่ ให้ความช่วยเหลือในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพการฝึกอาชีพ และการจัดหางานให้แก่คนพิการ รวมถึงประสานงานกับหน่วยงานของรัฐอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยเหลือคนพิการตามหน้าที่ของหน่วยงานนั้น ๆ

นอกจากนี้ยังให้มีการจัดตั้งกองทุนขึ้นมา คือกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ²³ เพื่อเป็นทุนสำหรับการใช้จ่ายเกี่ยวกับการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ การส่งเสริมและการดำเนินงานด้านการสงเคราะห์ช่วยเหลือคนพิการ การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

²² พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2556. มาตรา 20/3.

²³ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2556. มาตรา 23.

การศึกษาและการประกอบอาชีพของคนพิการ รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ โดยจัดสรรให้อย่างเป็นทางการและเป็นธรรมและทั่วถึง

จากแนวคิดการคุ้มครองสิทธิของคนพิการ ตั้งแต่สิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนบนโลก สิทธิของคนพิการตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการที่เป็นหลักการพื้นฐานของการคุ้มครองคนพิการที่ได้รับการยอมรับ โดยองค์การสหประชาชาติ ไปจนถึงการคุ้มครองคนพิการตามกฎหมายไทย ทั้งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน และกฎหมายลำดับรองนั้น ทำให้เราทราบถึงสิทธิของคนพิการที่ควรจะต้องได้รับความเสมอภาค การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่คนพิการหลายๆประเภทอาจไม่สามารถเข้าถึงได้เนื่องด้วยข้อจำกัดทางด้านร่างกาย ดังนั้นถึงแม้ว่าผู้ต้องขังพิการจะเป็นผู้กระทำความผิด แต่บุคคลเหล่านี้ก็เป็นผู้พิการเช่นกัน ซึ่งควรที่จะได้รับการช่วยเหลือเพื่อให้สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน การใช้ชีวิต ปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูตนเองเพื่อกลับคืนสู่สังคม จึงควรที่จะพัฒนากฎหมายสำหรับผู้ต้องขังพิการให้ทันสมัย และทำให้ผู้ต้องขังพิการได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานที่ควรจะได้รับเช่นเดียวกับผู้ต้องขังอื่น ๆ

3.) ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2552

ประกาศกระทรวงสาธารณสุขฉบับนี้ เป็นกฎหมายที่รองรับสิทธิคนพิการที่พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ให้ไว้ตามมาตรา 20 (1) ซึ่งมีใจความว่า การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการ เพื่อปรับสภาพทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือเสริมสร้างสมรรถภาพให้ดีขึ้นตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด

ซึ่งประกาศนี้มีสาระสำคัญคือ คนพิการมีสิทธิได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ การรักษาพยาบาล ค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการและสื่อส่งเสริมพัฒนาการ จากสถานพยาบาลของรัฐ สถานพยาบาลในกำกับของรัฐสถานพยาบาลรัฐวิสาหกิจ สถานพยาบาลเอกชนตามที่หน่วยงานของรัฐประกาศกำหนด

โดยคำว่าฟื้นฟูสมรรถภาพนั้น ประกาศฉบับนี้ได้ให้คำนิยามไว้ว่า หมายถึง การเสริมสร้างสมรรถภาพหรือความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ดีขึ้น หรือดำรงสมรรถภาพหรือ

ความสามารถที่มีอยู่เดิมไว้ โดยอาศัยกระบวนการทางการแพทย์ เพื่อให้คนพิการได้ปรับสภาพทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม พฤติกรรมสติปัญญา การเรียนรู้ หรือเสริมสร้างสมรรถภาพให้ดีขึ้น²⁴

ซึ่งสิทธิที่คนพิการจะได้รับ ในการฟื้นฟูสมรรถภาพและส่งเสริมพัฒนาการนั้น ประกอบด้วย

- (1) ค่าห้องและค่าอาหารตามอัตราที่หน่วยงานของรัฐกำหนด
- (2) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล
- (3) ค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการ
- (4) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ในการบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ

สำหรับค่าใช้จ่ายนั้นให้เบิกค่าใช้จ่ายตามสิทธิของคนพิการที่ได้รับตามกฎหมายหรือระเบียบของหน่วยงานของรัฐว่าด้วยการนั้นก่อน และหากสิทธิตามกฎหมายหรือระเบียบของหน่วยงานของรัฐว่าด้วยการนั้นไม่เพียงพอตามความจำเป็น ให้สถานพยาบาลแห่งนั้นส่งเรื่องไปยังหน่วยงานที่เป็นผู้กำหนดสิทธิตามกฎหมายหรือระเบียบของหน่วยงานของรัฐเพื่อให้การสนับสนุนต่อไป²⁵

4.) ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการให้สัมปทาน จัดสถานที่จำหน่ายสินค้าหรือบริการจัดจ้างเหมาช่วงงานหรือจ้างเหมาบริการ โดยวิธีกรณีพิเศษ ฝึกงาน หรือจัดให้มีอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวก ล่ามภาษามือ หรือให้ความช่วยเหลืออื่นใดแก่คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการ พ.ศ.2558

ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติฉบับนี้ เป็นระเบียบที่อาศัยอำนาจจากพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 มาตรา 35

ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับสิทธิคนพิการในประเด็นที่น่าสนใจดังจะกล่าวต่อไปนี้

เรื่องการจัดให้มีอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ลูกจ้างผู้พิการ

หากว่าหน่วยงานของรัฐ นายจ้างหรือสถานประกอบการได้รับลูกจ้างคนพิการ ซึ่งมีความต้องการจำเป็นพิเศษเฉพาะบุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือเพื่อให้สามารถทำงานได้ หน่วยงานซึ่งเป็นผู้จ้างนั้นจะต้องจัดให้มีอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการที่เป็นลูกจ้างด้วย ซึ่งคำว่า การจัดให้มีอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง การจัดให้มีชิ้นใหม่ หรือปรับปรุงสิ่ง

²⁴ ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการและสื่อส่งเสริมพัฒนาการสำหรับคนพิการ พ.ศ.2552. ข้อ 1

²⁵ ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการและสื่อส่งเสริมพัฒนาการสำหรับคนพิการ พ.ศ.2552. ข้อ 4

ปลูกสร้าง หรือสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการ โดยดำเนินการในสถานที่ของหน่วยงานของรัฐ นายจ้างหรือเจ้าของประกอบการซึ่งรับคนพิการเข้าทำงาน ทั้งนี้ ตามรายการที่กำหนดใน กฎกระทรวงที่ออกตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร หรือกฎกระทรวงที่ออกตามกฎหมายว่า ด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ เว้นแต่ไม่มีการกำหนดไว้ในกฎกระทรวงดังกล่าว ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด²⁶

เรื่องล่ามภาษามือ

หากว่าหน่วยงานของรัฐ นายจ้าง หรือเจ้าของสถานประกอบการแห่งนั้นมีคนพิการซึ่ง ความต้องการจำเป็นพิเศษที่จะต้องใช้บริการล่ามภาษามือเพื่อสนับสนุนหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตคน พิการให้สามารถสื่อสารกับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องจัดให้มี ล่ามภาษามือในสัดส่วนหนึ่งคนต่อคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายยี่สิบคน²⁷

5.) กฎกระทรวงกำหนดลักษณะ หรือการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือ บริการในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ และบริการขนส่ง เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ ประโยชน์ได้ พ.ศ. 2556

กฎกระทรวงฉบับนี้ เป็นกฎกระทรวงที่อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 37 และมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ซึ่งคือการให้รัฐมนตรีออก กฎหมายเพื่อกำหนดลักษณะ หรือการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะบริการขนส่ง หรือบริการสาธารณะอื่น ให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ ประโยชน์ได้

โดยกฎหมายนี้มีสาระสำคัญคือ จะต้องจัดให้มีอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกซึ่งมี สภาพมั่นคงแข็งแรงและปลอดภัยในการใช้งาน เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการพิเศษของคนพิการแต่ละประเภท เช่น

พื้นที่สำหรับจอดรถเข็นคนพิการหรืออุปกรณ์สำหรับเก็บรถเข็นคนพิการ

²⁶ ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข การให้สัมปทาน จัดสถานที่จำหน่ายสินค้าหรือบริการจัดจ้างเหมาช่วงงานหรือจ้างเหมาบริการ โดยวิธีกรณีพิเศษ ฟีกงาน หรือจัดให้มีอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวก ล่ามภาษามือ หรือให้ความช่วยเหลืออื่นใดแก่คนพิการ หรือผู้ดูแลคนพิการ พ.ศ. 2558. ข้อ 29.

²⁷ ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข การให้สัมปทาน จัดสถานที่จำหน่ายสินค้าหรือบริการจัดจ้างเหมาช่วงงานหรือจ้างเหมาบริการ โดยวิธีกรณีพิเศษ ฟีกงาน หรือจัดให้มีอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวก ล่ามภาษามือ หรือให้ความช่วยเหลืออื่นใดแก่คนพิการ หรือผู้ดูแลคนพิการ พ.ศ. 2558. ข้อ 32.

ที่นั่งสำหรับคนพิการ

ป้ายแสดงอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ

ทางเดินภายในเรือสำหรับคนพิการ

บันไดและราวจับสำหรับคนพิการ

ห้องน้ำสำหรับคนพิการ

พื้นผิวต่างสัมผัสสำหรับคนพิการทางการเห็น

การประกาศเตือนภัยสำหรับคนพิการทางการเห็น และตัวอักษรไฟวิ่งหรือสัญญาณไฟเตือนภัยสำหรับคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย เป็นต้น

ซึ่งอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่างที่กล่าวไปข้างต้นนั้น กฎกระทรวงฉบับนี้ได้บัญญัติไว้สำหรับอาคาร สถานที่ ยานพาหนะบริการขนส่ง หรือบริการสาธารณะอื่นเท่านั้น

6.) กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548

กฎกระทรวงฉบับนี้ได้ออกมาโดยอาศัยอำนาจแห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 มาตรา 5 และ มาตรา 8

ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้ อาคารประเภทและลักษณะดังต่อไปนี้

(1) โรงพยาบาล สถานพยาบาล ศูนย์บริการสาธารณสุข สถานีอนามัย อาคารที่ทำการของราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรของรัฐที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย สถานศึกษา หอสมุดและพิพิธภัณฑ์สถานของรัฐ สถานีขนส่งมวลชน เช่น ท่าอากาศยาน สถานีรถไฟ สถานีรถ ท่าเทียบเรือที่มีพื้นที่ส่วนใดของอาคารที่เปิดให้บริการแก่บุคคลทั่วไปเกิน 300 ตารางเมตร

(2) สำนักงาน โรงแรม โรงมหรสพ โรงประชุม สนามกีฬา ศูนย์การค้า ห้างสรรพสินค้า ประเภทต่าง ๆ ที่มีพื้นที่ส่วนใดของอาคารที่เปิดให้บริการแก่บุคคลทั่วไปเกิน 2,000 ตารางเมตร

ต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา ในบริเวณที่เปิดให้บริการแก่บุคคลทั่วไป

3.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องผู้ต้องขังพิการในสหราชอาณาจักร

สหราชอาณาจักรเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบคอมมอนลอว์ ซึ่งกฎหมายในสหราชอาณาจักรนั้นจะมีทั้งกฎหมายที่ออกโดยรัฐสภาสหราชอาณาจักร และคำพิพากษาซึ่งเป็นบรรทัดฐานที่ออกมาโดยศาลสูงของสหราชอาณาจักร สำหรับกฎหมายเกี่ยวกับผู้ต้องขังและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคนพิการของสหราชอาณาจักรนั้น จะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลัก ดังต่อไปนี้

3.2.1 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ค.ศ. 1952 (Prison Act 1952)

Prison Act 1952 เป็นกฎหมายหลักที่ใช้บังคับในประเทศอังกฤษและเวลส์ เกี่ยวกับเรื่องเรือนจำโดยทั่วไป ซึ่งเป็นกฎหมายที่ออกโดยรัฐสภาของสหราชอาณาจักรที่ตรากฎหมายฉบับนี้ขึ้นเพื่อเป็นการบัญญัติกฎหมายที่บังคับใช้กับเรือนจำ สถาบันที่ดูแลผู้กระทำความผิดทางอาญา และเรื่องอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับงานด้านราชทัณฑ์ เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการรวมกฎหมาย ค.ศ. 1949 (Consolidation of Enactments (Procedure) Act 1949)²⁸

พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงเป็นกฎหมายแม่บทสำหรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรือนจำและทัณฑสถานอื่น ๆ ของสหราชอาณาจักร โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเรือนจำและเจ้าหน้าที่เรือนจำ การคุมขังและการดูแลนักโทษ สถานที่คุมขัง สิทธิในการเข้าเยี่ยมผู้ต้องขัง การปล่อยตัวผู้ต้องขัง บทบัญญัติความผิดทางอาญาของนักโทษและผู้ที่ทำให้ความช่วยเหลือนักโทษ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่ากฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติขึ้นเป็นระยะเวลาที่สั้นกว่าครึ่งศตวรรษ และเนื้อหาส่วนใหญ่จะบัญญัติไว้ค่อนข้างกว้าง และไม่ค่อยมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้ต้องขังมากนัก อย่างไรก็ตามกฎหมายนี้เป็นแม่บทที่เป็นที่มิของกฎหมายลำดับรองอื่นๆ ที่ได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของผู้ต้องขัง

3.2.2 ข้อบังคับเรือนจำ ค.ศ. 1999 (Prison Rules 1999)

ภายใต้อำนาจตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ค.ศ. 1952 มาตรา 47 (1) ได้ให้อำนาจรัฐมนตรีในการกำหนดกฎระเบียบการดำเนินการของเรือนจำ ทัณฑสถาน และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมดูแลผู้ต้องขัง จึงได้มีการออกข้อบังคับเรือนจำขึ้น ในปีค.ศ. 1964 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายต่อหลายครั้ง จนล่าสุดได้ยกร่างฉบับใหม่ขึ้นในปีค.ศ. 1999 และได้บังคับใช้มาจนปัจจุบัน²⁹

โดยถึงแม้ว่าข้อบังคับเรือนจำนี้ไม่ได้มีสถานะเป็นกฎหมาย ผู้ต้องขังจึงไม่มีนำข้อบังคับเรือนจำนี้มาอ้างว่าเจ้าหน้าที่เรือนจำหรือบุคคลที่มีอำนาจอื่นไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับนี้ แต่ข้อบังคับเรือนจำนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับ ข้อกำหนดกรุงเทพ ข้อกำหนดแมนเดลา ที่รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องปฏิบัติตาม³⁰ สถานะทางกฎหมายของข้อบังคับเรือนจำนี้ ได้มีการอธิบายไว้ในหนังสือ Dictionary of Prisons and Punishment อีกด้วยว่าอาจเป็นเอกสารที่ไม่อาจจะผูกพันได้ตามกฎหมาย

²⁸ Prison Act 1952. Introduction Text

²⁹ Nancy Loucks. (2000). *Prison Rules: A Working Guide*. Prison Reform Trust

³⁰ *Ibid*, p.14

แต่ถือเป็น 'หลักการทางกฎหมายที่คาดหมายได้' ซึ่งผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่เรือนจำ สามารถคาดหวังได้ว่ารัฐจะใช้อำนาจและดุลยพินิจตามข้อบังคับดังกล่าว³¹

“The prison rules may not be legally binding document, but they constitute a ‘doctrine of legitimate expectation’ by which prisoners (and indeed staff) should be able to expect the authorities to follow in their exercise of power and discretion over others”

ข้อกำหนดเรือนจำนี้ ให้จุดประสงค์ของการคุมขังไว้ว่า เพื่อฝึกอบรมและฟื้นฟูผู้ต้องขัง ให้ผู้ต้องขังที่ได้รับโทษนั้น ได้รับการสนับสนุนที่จะปรับปรุงตัวเองให้เป็นคนดีและมีชีวิตที่ดีต่อสังคมเมื่อพ้นโทษ³² และนอกจากการอบรมฟื้นฟูในเรือนจำแล้ว ยังมีการดูแลหลังปล่อยตัว (after care) ซึ่งเป็นการที่ผู้ต้องขังจะได้รับการให้คำปรึกษาถึงแนวทางการดำเนินชีวิตตั้งแต่ได้รับการลงโทษเข้าอยู่ในเรือนจำ และหลังจากพ้นโทษ³³

เนื้อหาของข้อกำหนดเรือนจำนี้มีอยู่หลายประการ ในที่นี้จะยกมาเฉพาะข้อที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและน่าสนใจ

ด้านการแพทย์

จะต้องมีเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ดูแลสุขภาพ ทั้งด้านร่างกายและจิตใจของผู้ต้องขังเสมอ หากว่าผู้ต้องขังต้องการพบเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ ผู้คุมจะต้องรายงานไปยังเจ้าหน้าที่ด้านการแพทย์ในทันที³⁴

กรณีที่ผู้ต้องขังป่วยหรือได้รับการบาดเจ็บจากการถูกคุมขัง แพทย์จะต้องรายงานไปยังพัศดี และพัศดีจะต้องรายงานไปยังรัฐมนตรีที่ดูแลด้านราชทัณฑ์ในไม่ช้า³⁵

ถ้ามีผู้ต้องขังที่มีปัญหาด้านสุขภาพไม่ว่าด้านร่างกายหรือจิตใจ เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์จะต้องให้การดูแลเป็นพิเศษ³⁶

จากคำวิพากษ์วิจารณ์ของหัวหน้าผู้ตรวจการใหญ่ของเรือนจำอังกฤษ (HM Chief Inspector of Prisons) Stephen Tumim ได้แสดงความเห็นไว้ว่า “ผู้ต้องขังมีสิทธิได้รับการดูแลสุขภาพในระดับ

³¹ Yvonne Jewkes and Jamie Bennett. (2008). *Dictionary of Prisons and Punishment*. Willan Publishing: UK

³² Prison Rules 1999. Rule 3

³³ Prison Rules 1999. Rule 5

³⁴ Prison Rules 1999. Rule 20

³⁵ Prison Rules 1999. Rule 21 (1)

³⁶ Prison Rules 1999. Rule 21 (2)

เดียวกับที่จัดไว้ในสังคมทั่วไป ผู้ที่ป่วยติดยาเสพติด ป่วยทางจิต หรือผู้พิการควรได้รับการรักษาให้
คำปรึกษาและรับการพยาบาลตามมาตรฐานเดียวกันภายใต้บริการสุขภาพแห่งชาติ³⁷

ด้านสวัสดิการ

ผู้ต้องขังต้องได้รับเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายที่เพียงพอและสะอาด รวมถึงชุดที่เหมาะสมหาก
ต้องทำงานที่อาจได้รับสิ่งสกปรกหรืออันตราย³⁸

อาหารที่จัดให้ผู้ต้องขังจะต้องมีประโยชน์ มีคุณค่าทางโภชนาการ มีความหลากหลายและ
เพียงพอในปริมาณที่เหมาะสม สำหรับผู้ต้องขังบางคนอาจได้รับอาหารที่ต่างออกไปจากปกติ หาก
ว่าเป็นผู้ที่อยู่ภายใต้การดูแลจากเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์³⁹

ที่นอนและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง ผู้ต้องขังแต่ละคนจะต้องมีเตียงเดี่ยวของตนเอง อบอุ่นและ
สะอาด⁴⁰

การอาบน้ำ ผู้ต้องขังจะต้องได้อาบน้ำในจำนวนครั้งที่เหมาะสม และได้รับอุปกรณ์อาบน้ำ
ที่สะอาดเพียงพอ⁴¹

ผมของผู้ต้องขังจะถูกตัดมิได้หากผู้ต้องขังมิได้ให้ความยินยอม⁴²

การออกกำลังกาย ผู้ต้องขังที่อายุตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป จะต้องได้รับโอกาสในการออกกำลังกาย
อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง หากเป็นผู้ต้องขังที่ต้องได้รับการดูแลทางการแพทย์จะต้องได้ออก
กำลังกายในด้านกายภาพบำบัดด้วย⁴³

ด้านการทำงานและอาชีพ

ผู้ต้องขังจะต้องทำงานไม่เกินวันละ 10 ชั่วโมง และจะต้องได้รับค่าจ้างตามที่กำหนด⁴⁴

ด้านการศึกษา

ผู้ต้องขังทุกคนจะต้องได้รับการอำนวยความสะดวกด้านการศึกษา โดยทุกเรือนจำจะต้องมี
การจัดชั้นเรียน ไม่ว่าจะเป็นการเรียนทางไกล การฝึกอบรม หรือการเรียนแบบไพรเวท⁴⁵

³⁷ Nancy Loucks. *Supra* note 29 p.55

³⁸ Prison Rules 1999. Rule 23

³⁹ Prison Rules 1999. Rule 24

⁴⁰ Prison Rules 1999. Rule 23

⁴¹ Prison Rules 1999. Rule 28

⁴² Prison Rules 1999. Rule 28 (3)

⁴³ Prison Rules 1999. Rule 29

⁴⁴ Prison Rules 1999. Rule 31

⁴⁵ Prison Rules 1999. Rule 32

หากผู้ต้องขังยังอยู่ในวัยที่ต้องได้รับการศึกษาภาคบังคับ จะต้องได้เรียนอย่างน้อยสัปดาห์ละ 15 ชั่วโมง

ทุกเรือนจำจะต้องจัดให้มีห้องสมุดเพื่อให้ผู้ต้องขังได้อ่านหนังสือ พัฒนาความรู้ของตนเองได้⁴⁶

3.2.3 พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกปฏิบัติกับคนพิการ ค.ศ. 1995 (Disability

Discrimination Act 1995: DDA)

พระราชบัญญัตินี้เป็นกฎหมายที่ออกโดยรัฐสภาของสหราชอาณาจักรที่ว่าด้วยเรื่องการคุ้มครองคนพิการ ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง และเป็นกฎหมายที่เป็นหลักในการคุ้มครองผู้ต้องขังพิการของสหราชอาณาจักร เช่นเป็นฐานในการคุ้มครองผู้ต้องขังพิการร่วมกับข้อบังคับเรือนจำ ค.ศ. 1999 อย่างไรก็ตามกฎหมายฉบับนี้ได้ถูกยกเลิกและมีการใช้บังคับพระราชบัญญัติความเสมอภาค ค.ศ. 2010 แทน ซึ่งเป็นกฎหมายที่เข้าร่วมเรื่องเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติ เช่น เพศ เชื้อชาติ ศาสนา อายุ ซึ่งความพิการก็เป็นหนึ่งในสิ่งที่กฎหมายฉบับดังกล่าวให้ความคุ้มครอง

แม้ว่ากฎหมายการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการฉบับนี้จะถูกยกเลิกไปแล้ว แต่กฎหมายนี้ก็ยังเป็นฐานให้กับระเบียบของราชทัณฑ์อังกฤษที่คุ้มครองผู้ต้องขังพิการ จึงควรศึกษาด้วยเช่นเดียวกัน

กฎหมายฉบับนี้ให้คำนิยามของคำว่าความพิการไว้ว่า บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย ทางประสาทสัมผัสหรือทางจิต ซึ่งมีผลกระทบระยะยาวและมีผลกระทบที่สำคัญต่อความสามารถในการใช้ชีวิตประจำวันตามปกติ⁴⁷ โดยคำว่าระยะยาวนั้นคือต้องเป็นระยะอย่างน้อย 12 เดือน

คำว่าบกพร่องทางร่างกาย หมายถึง ความบกพร่องที่อาจเป็นผลมาจากการเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุ อาจรวมถึงปัญหาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหว ความยืดหยุ่นของร่างกาย หรือข้อจำกัดในการทำกิจกรรมต่างๆ ความพิการนั้นไม่จำเป็นจะต้องเห็นได้จากภายนอก

คำว่าบกพร่องทางจิต หมายถึง ครอบคลุมความบกพร่องที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของสมอง รวมถึงความบกพร่องในการเรียนรู้ และความเจ็บป่วยทางจิต อาจรวมถึงความบกพร่องอันเป็นผลมาจากการใช้ยาหรือสารเสพติด (แต่ไม่ใช่การติดยาเสพติด)

คำว่าบกพร่องทางประสาทสัมผัส หมายถึง รวมถึงอาการหูหนวกบางส่วนถึงหูหนวกสนิท การรบกวนการได้ยินรวมถึงหูอื้อรุนแรง ปัญหาสายตาเช่นตาบอดเรื้อรังและบอดสนิท (แต่ไม่

⁴⁶ Prison Rules 1999. Rule 33

⁴⁷ Disability Discrimination Act 1995. Section 1 “A person who has a physical, sensory or mental impairment which has a long term and substantial effect on their ability to carry out normal day to day activities”.

รวมถึงสายตาไม่ดีซึ่งถูกแก้ไขได้โดยการใส่แว่นตาหรือคอนแทคเลนส์), ชาและสูญเสียความรู้สึก
ความรู้สึกเมื่อสัมผัสหรือความรู้สึกเจ็บปวด

สำหรับเนื้อหาในกฎหมายฉบับนี้จะเกี่ยวกับการห้ามเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ และหน้าที่
ของฝ่ายต่างๆที่จะต้องดำเนินการไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติ เช่น นายจ้าง หน่วยงานของรัฐ เป็นต้น

ซึ่งการห้าม ป้องกัน และการบัญญัติให้ปรับปรุงแก้ไข สิ่งต่างๆที่ทำให้คนพิการนั้นได้รับการ
ปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกับบุคคลอื่นนั้น กฎหมายฉบับนี้ได้เขียนเอาไว้ ดังนี้⁴⁸

นายจ้างจะต้องไม่เลือกปฏิบัติต่อผู้สมัครงานและพนักงานซึ่งเป็นผู้พิการ

สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการทั่วไปจะต้องไม่ทำให้ผู้พิการได้รับความไม่เท่าเทียม

หน่วยงานสาธารณะและเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องไม่เลือกปฏิบัติต่อคนพิการ

สถานที่ต่างๆ จะต้องมีข้อบังคับให้ดำเนินการเพื่อมิให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อผู้พิการ

โรงเรียนและสถานศึกษาต้องไม่เลือกปฏิบัติต่อผู้เรียนที่เป็นผู้พิการและต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการ

ขนส่ง ยานพาหนะต่าง ๆ และบริการสาธารณะต้องมีการปรับปรุงและแนวทางในการ
สนับสนุนให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้สิ่งอำนวยความสะดวกได้

เป็นต้น

3.2.4 พระราชบัญญัติความเสมอภาค ค.ศ. 2010 (Equality Act 2010)

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2010 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน รัฐสภาแห่งสหราชอาณาจักรได้ออกกฎหมาย
ฉบับนี้ขึ้นเพื่อรวบรวมและปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติกับบุคคลต่างๆ ให้
ทันสมัยและอยู่ร่วมกันเป็นกฎหมายฉบับเดียว เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกปฏิบัติทางเพศ
ค.ศ. 1975, พระราชบัญญัติความเกี่ยวพันทางเชื้อชาติ ค.ศ. 1976, พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือก
ปฏิบัติต่อคนพิการ ค.ศ. 1995 และกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการเลือกปฏิบัติอีกหลายฉบับ⁴⁹

ซึ่งกฎหมายฉบับนี้เป็นไปในแนวทางเดียวกับที่สหภาพยุโรปได้มีเป้าหมายในการต่อต้าน
การเลือกปฏิบัติทั้งหลาย (EU Equal Treatment Directives)

พระราชบัญญัตินี้ได้บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองบุคคลจากการเลือกปฏิบัติ การคุกคามหรือการ
ตกเป็นเหยื่อจากการเป็นลูกจ้างหรือเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน 9
ประการ ได้แก่ อายุ ความพิการ เพศ คู่สมรสต่างเพศหรือเพศเดียวกัน การตั้งครุฑและการคลอด
บุตร เชื้อชาติ ศาสนาหรือความเชื่อและรสนิยมทางเพศ ตัวอย่างในกรณีของความพิการ นายจ้างและ

⁴⁸ Disability Discrimination Act 1995. Part 2 – Part 5.

⁴⁹ Equality Act 2010. *Explanatory note* (Online). Available: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/15/notes/division/2/1> [2020, March 30].

ผู้ให้บริการมีหน้าที่ที่จะต้องปรับเปลี่ยน สถานที่ทำงานให้เหมาะสม เพื่อลดอุปสรรคในการทำงานของคนพิการ

ความหมายของคนพิการ ยังมีความหมายเช่นเดียวกับกฎหมายเดิม คือบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย ทางประสาทสัมผัสหรือทางจิต ซึ่งมีผลกระทบระยะยาวและมีผลกระทบที่สำคัญต่อความสามารถในการใช้ชีวิตประจำวันตามปกติ

ในส่วนของกฎหมายที่ใช้บังคับ ก็เป็นลักษณะคล้ายคลึงกับกฎหมายฉบับเดิม แต่ในฉบับนี้จะบัญญัติให้ครอบคลุมถึงการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลทุกประเภท เช่นในเรื่องการรับเข้าทำงาน นายจ้างลูกจ้าง การศึกษา เป็นต้น

แต่สำหรับคนพิการนั้นจะมีบทบัญญัติที่เป็นหมวดแยกออกมาเพิ่มเติมที่คุ้มครองคนพิการเพิ่มขึ้นมาโดยเฉพาะด้วย คือใน ลักษณะที่ 12 การขนส่งสำหรับผู้พิการ และลักษณะที่ 13 บทเบ็ดเตล็ดสำหรับผู้พิการ⁵⁰

ลักษณะที่ 12 การขนส่งสาธารณะสำหรับผู้พิการ เป็นบทบัญญัติที่ช่วยเหลือคุ้มครองผู้พิการ ตัวอย่างเช่น รถโดยสารสาธารณะ แท็กซี่ รถไฟฟ้า จะต้องมีอุปกรณ์ช่วยเหลือต่างๆ ให้กับผู้พิการ อาทิ ทางสำหรับรถเข็นวีลแชร์ การอนุญาตให้สุนัขนำทางขึ้นไปได้ อัตราค่าโดยสาร เป็นต้น

ลักษณะที่ 13 บทเบ็ดเตล็ด เป็นบทที่บัญญัติให้มีการปรับปรุงแก้ไขตามที่กฎหมายบัญญัติอย่างไรบ้าง และบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการเช่าที่อยู่อาศัยโดยคนพิการ

3.2.5 กฎหมายเรื่องผู้ต้องขังพิการในสหราชอาณาจักร

จากข้อบังคับเรือนจำ (Prison Rules 1999) ซึ่งเป็นแนวทางข้อบังคับโดยรวมได้ให้อำนาจในการออกกฎเกณฑ์ของเรือนจำในเรื่องต่างๆ ซึ่งจะมีรายละเอียดที่เป็นข้อบังคับเฉพาะเรื่องเพื่อให้พัศดีเรือนจำและผู้คุมปฏิบัติตาม เช่น การแบ่งแยกผู้ต้องขัง การสมรสของผู้ต้องขัง การขอเปลี่ยนชื่อของผู้ต้องขัง เป็นต้น⁵¹

โดยข้อบังคับเฉพาะเรื่องนั้นจะมีอยู่ด้วยกัน 2 รูปแบบ แบบแรกคือ คำสั่งบริหารเรือนจำ (Prison Service Orders : PSOs) และแบบที่สองคือ ข้อปฏิบัติการบริหารเรือนจำ (Prison Service Instructions : PSIs)

สำหรับคำสั่งบริหารเรือนจำที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังพิการได้แก่ PSOs 2855 Prisoners with disabilities ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 3 เมษายน ค.ศ. 2008 และถูกยกเลิกและแทนที่โดย PSIs 32/2011

⁵⁰ Equality Act 2010. Part 12 and Part 13.

⁵¹ Prison Reform Trust. (2020). *Prison Rules* (Online). Available: <http://www.prisonreformtrust.org.uk/ForPrisonersFamilies/Prisonrules> [2020, March 30].

แม้ว่า PSOs 2855 จะมีได้บังคับใช้แล้ว แต่เนื้อหาของคำสั่งฉบับนี้ มีความน่าสนใจ และสามารถนำมาปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับผู้ต้องขังพิการในประเทศไทยได้

1.) คำสั่งบริหารเรือนจำที่ 2855 เรื่องผู้ต้องขังพิการ⁵²

จากการที่ข้อบังคับเรือนจำ ค.ศ. 1999 ได้ให้อำนาจในการออกกฎเกณฑ์เฉพาะเรื่องต่างๆ ขึ้น จึงได้มีการออกคำสั่งบริหารเรือนจำฉบับนี้ขึ้นมา เพื่อคุ้มครองผู้ต้องขังที่เป็นผู้พิการ โดยร่างขึ้นให้สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกปฏิบัติกับคนพิการ ค.ศ. 1995

วัตถุประสงค์ของคำสั่งฉบับนี้คือเพื่อให้มีกฎเกณฑ์ที่ช่วยเหลือผู้ต้องขังที่เป็นผู้พิการได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกับผู้ต้องขังคนอื่นๆ อย่างเสมอภาค โดยจะต้องมีการสำรวจผู้ต้องขังทุกคนว่าเป็นผู้พิการทางด้านใดหรือไม่ เพื่อให้สามารถกำหนดนโยบายในการให้ความช่วยเหลือให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกันในแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมที่ได้กระทำความผิดและจะได้รับการปฏิบัติในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย⁵³

สำหรับกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังพิการที่น่าสนใจ มีดังต่อไปนี้

(1.) กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดสรรที่พักอาศัย⁵⁴

ผู้ต้องขังที่มีความพิการจะต้องได้รับการจัดสรรให้ที่พักที่เหมาะสมตามความพิการ ซึ่งจะต้องเป็นที่พักในห้องขังตามปกติ ดีกว่าที่จะให้ผู้ต้องขังพิการพักอยู่ในส่วนงานพยาบาล ไม่เช่นนั้นกลุ่มคนดังกล่าวจะไม่สามารถเข้าถึงส่วนต่างๆ ของเรือนจำทุกด้าน โดยอาจจะต้องมีช่วยเหลือเพิ่มเติมเพื่อให้ นักโทษสามารถอยู่ในที่พักปกติได้

เมื่อมีการดำเนินการปรับปรุงส่วนที่พักรักษา จะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ต้องขังพิการเสมอ ตัวอย่างเช่น สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการอาบน้ำ, เปลี่ยนจากบันไดเป็นทางลาดถ้าหากทำได้, เสียงเตือนให้ได้ยินชัด, ปรับที่พักรักษาให้สามารถใช้ได้ทั้งผู้พิการและไม่พิการ และป้ายเครื่องหมายต่างๆ ที่ชัดเจน เป็นต้น

⁵² HM Prison Service. (2008). *Prison Service Order Number 2855*

⁵³ *Ibid*, p.2

⁵⁴ *Ibid*, p.20

(2.) การงานอาชีพ

หลังจากการประเมินความเสี่ยงด้านสุขภาพและความปลอดภัย ควรมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมการทำงานที่ทำให้คนพิการสามารถทำงานได้อย่างปลอดภัยและมีประสิทธิผล (reasonable adjustments)⁵⁵ เพื่อให้มั่นใจว่าผู้ต้องขังที่มีความพิการจะสามารถทำงานได้

(3.) การศึกษา

ต้องมีการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนที่เหมาะสมและจัดให้มีการศึกษาทางเลือกอื่น ๆ และจะต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษเพื่อให้แน่ใจว่าผู้ที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้จะสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้เช่นกัน

(4.) การออกกำลังกาย

ต้องดำเนินการประเมินความเสี่ยงด้านสุขภาพและความปลอดภัยเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถออกกำลังกายและเล่นกีฬาได้

(5.) ห้องสมุด

บริการห้องสมุดจะต้องมีให้สำหรับผู้ต้องขังทุกคน ในกรณีที่ผู้ต้องขังไม่สามารถเข้าถึงห้องสมุดได้ ห้องสมุดจะต้องส่งหนังสือในลักษณะอื่น เช่น รถเข็นห้องสมุดหรือบริการจัดส่งอื่น

(6.) โทรศัพท์

ต้องมีการปรับปรุงเพื่อให้ผู้ต้องขังที่เป็นผู้พิการทางการได้ยินสามารถโทรศัพท์ได้ โดยปรับปรุงอุปกรณ์ตามคำแนะนำของสถาบันผู้พิการทางการได้ยินแห่งชาติ สหราชอาณาจักร (Royal National Institute for Deaf People)

(7.) การร้องเรียน

พัศดีเรือนจำจะต้องปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ต่างๆให้คนพิการสามารถส่งเรื่องร้องเรียนได้ เช่น การอนุญาตให้ผู้ต้องขังส่งเรื่องร้องเรียนในรูปแบบการพิมพ์ อักษรเบรลล์หรือสื่อบันทึกเสียง โดยเฉพาะไฟล์เสียงอาจเหมาะสมอย่างยิ่งเมื่อผู้ต้องขังต้องการยื่นเรื่องร้องเรียนแบบเป็นความลับ

(8.) สุขภาพ

หากจะให้ผู้ต้องขังพิการไปพักอยู่ที่ศูนย์การแพทย์ จะต้องเป็นกรณีที่ผู้ต้องขังดังกล่าวจะต้องได้รับการรักษาหรือกายภาพต่างๆ โดยเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ แต่ต้องมีค่าใช้จ่ายเพราะไม่สามารถปรับปรุงห้องขัง ให้ผู้พิการสามารถพักอาศัยได้ นอกจากนั้นความพิการนั้นมีหลายประเภท ความพิการบางประเภทอาจไม่ใช่พิการทางด้านสุขภาพที่ต้องได้รับการรักษาตลอดเวลา

⁵⁵ The Victorian Equal Opportunity and Human Rights Commission. (2020). *Reasonable adjustments in employment* (Online). Available: <https://www.humanrightscommission.vic.gov.au/the-workplace/employer-responsibilities/reasonable-adjustments-in-employment> [2020, March 31].

ผู้ต้องขังที่ต้องใช้ยาตลอด 24 ชั่วโมงก็สามารถอยู่ในห้องขังซึ่งเป็นที่พักอาศัยปกติได้ หากมีการจัดการให้พวกเขาสามารถเข้าถึงยาได้ตลอด ตัวอย่างเช่น ผู้ต้องขังที่ต้องหยอดตาเป็นประจำ เพื่อรักษาโรคต้อหิน จะต้องจัดให้มีผู้ยื่นขนาดเล็กลงในห้องขังเพื่อให้ยาอยู่ในอุณหภูมิที่เหมาะสม สามารถใช้ยาได้ทันทีโดยไม่ต้องรบกวนเจ้าหน้าที่เรือนจำในเวลากลางคืน

(9.) ทรัพย์สิน

ทรัพย์สินบางอย่างที่ผู้ต้องขังพิจารณาจำเป็นต้องใช้ เจ้าหน้าที่จะต้องอนุญาตให้พวกเขาสามารถครอบครองได้ เช่น ไม้เท้า แบตเตอรี่สำรองสำหรับเครื่องช่วยฟัง เป็นต้น

(10.) การปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ผู้พิการสามารถดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวันได้ เท่าเทียมกับผู้อื่น (reasonable adjustments)

พัสดุและเจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องปรับปรุงแก้ไขเรือนจำให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการอยู่อาศัยของผู้ต้องขังพิการ โดยจะต้องทราบว่าอะไรบ้างเป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องมีและต้องใช้จริง ซึ่งการปรับปรุงนั้นอาจไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณมาก ตัวอย่างเช่น

จัดให้มีราวจับในห้องขัง

จัดให้มีนาฬิกาปลุกแบบสั่น สำหรับผู้ต้องขังที่พิการทางการได้ยิน

วาดภาพหรือทำเครื่องหมาย เพื่อช่วยให้มองเห็นได้หรือช่วยในการเข้าถึงที่ต่างๆ สำหรับผู้ต้องขังที่พิการทางสายตา

การใช้ทางลาดแบบพกพาเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงสถานที่ต่างๆ ในเรือนจำ

ใช้ข้อความและสัญลักษณ์ที่สื่อสารได้ชัดเจน เช่น ข้อความขนาดใหญ่ภาษาที่เข้าใจง่าย

ต้องสื่อสารให้ผู้ต้องขังที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้เข้าใจถึงสารที่ต้องการจะสื่อไปถึงพวกเขา

ตารางที่ 3.1 แสดงตัวอย่างการปรับปรุงสภาพแวดล้อมกับความพิการประเภทต่าง ๆ

ประเภทความพิการ	การปรับปรุงสภาพแวดล้อม
ความพิการทางสายตา	<ul style="list-style-type: none"> - สีของประตูที่ตัดกัน - เอกสารต่างๆ ในรูปแบบไฟล์เสียงหรืออักษรเบรลล์ - จัดให้มีหนังสือขนาดใหญ่หรือหนังสือเสียงในห้องสมุด - ทำเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์เพื่อให้มองเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้สีเหลืองในการทำเครื่องหมายอันตราย เช่น มุมที่แหลมคม เนื่องจากสีเหลืองเป็นสีที่ผู้มีปัญหาทางสายตาสามารถมองเห็น ได้ดีที่สุด
ความพิการทางการได้ยิน	<ul style="list-style-type: none"> - นาฬิกาปลุกแบบสั่น - โทรทัศน์แบบแสดงคำบรรยาย (Teletext TV) - ติดตั้งบริการถ่ายทอดโทรศัพท์แห่งสหราชอาณาจักร สำหรับผู้ที่มีปัญหาด้านการสื่อสาร (Typetalk) - ใช้เครื่องขยายเสียงแบบพกพาในการสื่อสารกับผู้ต้องขัง - จัดให้มีล่ามภาษามือหรือล่ามอ่านปาก สำหรับการสื่อสารที่จำเป็น - อนุญาตให้เก็บแบตเตอรี่สำรองไว้สำหรับใช้เครื่องช่วยฟัง
ผู้มีความบกพร่องทางการเรียนรู้หรือการอ่านเขียน (Dyslexia & learning difficulties)	<ul style="list-style-type: none"> - เปลี่ยนเอกสารที่เป็นข้อความเป็นแบบภาพ - ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายในการอธิบายและแจ้งคำสั่งกับผู้ต้องขัง
ความพิการทางการเคลื่อนไหว	<ul style="list-style-type: none"> - จัดให้มีรถเข็นห้องสมุดหรือการจัดส่งทางเลือกอื่นๆ - เพิ่มความช่วยเหลือด้านการเคลื่อนไหวหรือประสาทสัมผัส เช่น รถนั่งวีลแชร์ที่ให้ผู้ต้องขังครอบครองได้ตลอดวันแต่มีเหตุอันตราย - จัดให้มีราวจับในห้องขัง - ปรับปรุงสถานที่ให้เป็นพื้นราบมากที่สุดเท่าที่ทำได้
โรคเบาหวาน	<ul style="list-style-type: none"> - อนุญาตให้รับประทานอาหารนอกเวลาปกติ

2.) ข้อปฏิบัติการบริหารเรือนจำที่ 32/2011⁵⁶

หลังจากที่ได้บังคับใช้คำสั่งบริหารเรือนจำที่ 2855 ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์เกี่ยวกับผู้ต้องขังพิการมาแล้วระยะหนึ่ง เมื่อในปีค.ศ. 2010 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมกันออกมา จึงได้ออกข้อปฏิบัติการบริหารเรือนจำที่ 32/2011 มาใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายฉบับ

⁵⁶ National Offender Management Service. (2020). *Prison Service Instruction 32/2011 Ensuring Equality*.

ดังกล่าว โดยข้อปฏิบัตินี้ได้บังคับใช้ครั้งแรกเมื่อวันที่ 14 เมษายน ค.ศ. 2011 และในวันที่ 27 มกราคม ค.ศ. 2020 เพิ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อปฏิบัตินี้ จึงบังคับใช้มาจนปัจจุบัน

ข้อปฏิบัติการบริหารเรือนจำที่ 32/2011 เรื่องการรับรองความเท่าเทียมกัน (Prison Service Instructions : Ensuring Equality) ได้ออกมาโดยอำนาจของ National Offender Management Service หรือในปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็น Her Majesty's Prison and Probation Service ซึ่งเป็นหน่วยงานทางกระบวนการยุติธรรม ภายใต้กระทรวงยุติธรรมของสหราชอาณาจักร โดยข้อปฏิบัติฉบับนี้ได้ยกเลิกคำสั่งบริหารเรือนจำที่ 2855 และให้ใช้ข้อปฏิบัติฉบับนี้แทน

ข้อปฏิบัติฉบับนี้ได้ออกมาเพื่อกำหนดกรอบการทำงานสำหรับการจัดการปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในเรือนจำต่างๆ โดยได้ปรับปรุงจากคำสั่งบริหารเรือนจำเดิมเพื่อจัดการปัญหาเช่น เชื้อชาติ ความพิการ และครอบคลุมถึงความไม่เท่าเทียมกันของผู้ต้องขังที่ได้รับความคุ้มครอง 9 ประการตามพระราชบัญญัติความเสมอภาค ค.ศ. 2010

สำหรับความพิการนั้นข้อปฏิบัตินี้จะครอบคลุมถึงผู้ที่มีหรือเคยมีปัญหาร่างกายหรือจิตใจ ซึ่งมีผลกระทบเชิงลบในระยะยาวต่อความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวันตามปกติ หรือจะมีผลกระทบหากไม่ดำเนินการรักษาหรือให้ความดูแลเป็นพิเศษ

พัศดีจะต้องมีกระบวนการที่จะระบุว่าผู้ต้องขังคนใดมีความพิการบ้าง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกายหรือทางด้านจิตใจ โดยจะต้องสนับสนุนให้ผู้ต้องขังเปิดเผยความพิการของตนเองเพื่อให้สามารถให้ความช่วยเหลือตามความต้องการของผู้ต้องขังแต่ละบุคคลให้สามารถแก้ไขฟื้นฟูตนเองตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษได้เรือนจำได้อย่างเท่าเทียมกับผู้ต้องขังอื่น

กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ในการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวันของผู้พิการ (reasonable adjustments) การปรับเปลี่ยนนี้ก็คือการปรับปรุงเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้พิการให้ไม่ต้องได้รับความเสียเปรียบบุคคลอื่นจากความพิการที่เป็นอยู่ หน้าที่ดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่รัฐจะต้องพิจารณาว่าผู้ต้องขังและผู้มาเยือน ณ เรือนจำที่เป็นผู้พิการอาจต้องการสิ่งใดบ้าง การปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมควรเปิดโอกาสให้ผู้พิการมีส่วนร่วมในชีวิตปกติของเรือนจำในทุกๆ ส่วนและทุกกิจกรรม

ประเด็นสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ต้องคำนึงอยู่เสมอคือ การปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมนั้นมีมากกว่าการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเช่นการสร้างลิฟต์และทางลาด การปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมอาจรวมถึงการให้ความช่วยเหลือประการอื่นเสริม เช่น ปรับปรุงซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์พิเศษ หรือการเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือการกระทำบางอย่างที่ทำให้คนพิการมีความเสียเปรียบมากกว่าบุคคลอื่น

3.3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังพิการในสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่ได้ชื่อว่าเป็นดินแดนแห่งเสรีภาพ ดินแดนแห่งประชาธิปไตย ซึ่งประชาชนของสหรัฐมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา โดยที่ทั้งรัฐธรรมนูญและกฎหมายลำดับรองต่างๆ ได้บัญญัติคุ้มครองประชาชนชาวอเมริกาได้อย่างดี เป็นตัวอย่างที่ดีในการนำส่วนที่ดีและเป็นประโยชน์มาปรับใช้กับประเทศไทย

สำหรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการของสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายหนึ่งฉบับที่เป็นกฎหมายหลักที่ให้ความคุ้มครองคนพิการในสหรัฐอเมริกา คือ พระราชบัญญัติคนพิการสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1990 (Americans with Disabilities Act, ADA)

พระราชบัญญัติคนพิการสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1990 (Americans with Disabilities Act 1990, ADA)

พระราชบัญญัติคนพิการสหรัฐอเมริกา (ADA) ได้รับการลงนามโดยประธานาธิบดีจอร์จ บุช เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม ค.ศ. 1990 เป็นหนึ่งในกฎหมายสิทธิพลเมืองที่ครอบคลุมมากที่สุดของอเมริกาซึ่งห้ามการเลือกปฏิบัติและรับประกันว่าคนพิการได้รับโอกาสเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ในการใช้ชีวิตในอเมริกา เช่น การจ้างงาน ซื้สินค้า มีส่วนร่วมในบริการของรัฐและท้องถิ่น กฎหมายฉบับนี้มีต้นแบบมาจากพระราชบัญญัติสิทธิพลเมือง ค.ศ. 1964 (Civil Rights Act 1964) ซึ่งห้ามการเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของเชื้อชาติ สีผิว ศาสนา เพศหรือชาติกำเนิด - และมาตรา 504 ของพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพ ค.ศ. 1973 (Rehabilitation Act 1973)⁵⁷

ปีค.ศ. 2008 พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคนพิการสหรัฐอเมริกา (ADAAA) ได้รับการลงนามและมีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2009 โดยการแก้ไขครั้งนี้ได้เปลี่ยนแปลงคำนิยามของความพิการ การเปลี่ยนแปลงคำจำกัดความของความพิการในพระราชบัญญัตินี้จะมีผลต่อทุกบทบัญญัติที่พระราชบัญญัติคนพิการสหรัฐอเมริกาเกี่ยวข้องและมีผลบังคับใช้⁵⁸

คำนิยามของความพิการตามพระราชบัญญัติคนพิการสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1990 มาตรา 3⁵⁹ บัญญัติว่า (1) ความพิการ หมายความว่า

⁵⁷ United States Department of Justice Civil Rights Division. *Introduction to the ADA* (Online). Available: https://www.ada.gov/ada_intro.htm [2020, April 03].

⁵⁸ ADA National Network. *What is the Americans with Disabilities Act (ADA)?* (Online). Available: <https://adata.org/learn-about-ada> [2020, April 03].

⁵⁹ 42 U.S.C. 12102

- (A) ความบกพร่องทางร่างกายหรือทางจิตใจที่ส่งผลเกิดข้อจำกัดบางอย่างต่อการประกอบกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตประจำวัน
- (B) มีเอกสารยืนยันในความบกพร่องดังกล่าว หรือ
- (C) พิจารณาได้ว่ามีความบกพร่องดังกล่าว

(2) กิจกรรมที่สำคัญในชีวิต

- (A) โดยทั่วไป - สำหรับจุดประสงค์ในวรรค (1) กิจกรรมที่สำคัญในชีวิต รวมถึงแต่ไม่จำกัดเฉพาะ การดูแลตัวเอง, การใช้มือทำงาน, การมองเห็น, การได้ยิน, การกิน, การนอน, การเดิน, การยืน, การยก, การตัด, การพูด, การหายใจ, การเรียนรู้, การอ่าน, การจดจ่อกับ, การคิด, การสื่อสารและการทำงาน
- (B) หน้าที่หลักของร่างกาย - สำหรับจุดประสงค์ในวรรค (1) กิจกรรมสำคัญในชีวิตยังรวมถึงการทำงานหลักของร่างกาย ซึ่งรวมถึง หน้าที่ของระบบภูมิคุ้มกัน, การเจริญเติบโตของเซลล์, ระบบย่อยอาหาร, ลำไส้, กระเพาะปัสสาวะ, ระบบประสาท, สมอ, ระบบทางเดินหายใจ, ระบบไหลเวียนโลหิต, ระบบต่อมไร้ท่อและระบบสืบพันธุ์ เป็นต้น

(3) การพิจารณาว่ามีความบกพร่องของร่างกาย – สำหรับวรรค (1) (C)

- (A) บุคคลใดจะมีคุณสมบัติตรงตามข้อกำหนด “พิจารณาได้ว่ามีความบกพร่องดังกล่าว” ถ้าบุคคลนั้นพิสูจน์ได้ว่าเขาหรือเธอถูกปฏิบัติอย่างที่กฎหมายห้ามภายใต้พระราชบัญญัตินี้ เนื่องจากความบกพร่องทางร่างกายหรือทางจิตใจ ไม่ว่าความบกพร่องนั้นจะเป็นข้อจำกัดกิจกรรมสำคัญในชีวิตหรือไม่
- (B) วรรค (1) (C) จะไม่ใช่บังคับกับความบกพร่องที่มีเพียงชั่วคราวและเล็กน้อย ความบกพร่องชั่วคราวคือความบกพร่องด้วยระยะเวลาตามจริงหรือที่คาดหมายได้ในระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน

(4) หลักการตีความที่เกี่ยวข้องกับคำนิยามของความพิการ - คำนิยามของ "ความพิการ" ในวรรค

(1) จะถูกตีความตามดังต่อไปนี้

- (A) คำนิยามของความพิการในพระราชบัญญัตินี้ จะถูกตีความครอบคลุมถึงบุคคลภายใต้พระราชบัญญัตินี้ โดยไม่เกินขอบเขตข้อกำหนดของพระราชบัญญัตินี้
- (B) คำว่า "ข้อจำกัดบางอย่าง" จะถูกตีความวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคนพิการสหรัฐอเมริกา
- (C) ความบกพร่องที่จำกัดการทำกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตอย่างหนึ่งแล้วไม่จำเป็นต้องจำกัดกิจกรรมสำคัญอื่นอีกในการพิจารณาว่าเป็นความพิการ

(D) ความบกพร่องที่เป็นระยะๆหรือบรรเทาลงก็เป็นความพิการหากว่าเป็นการจำกัดการกระทำกิจกรรมที่สำคัญในชีวิต เมื่อความบกพร่องนั้นเกิดขึ้น

(E) (i) การพิจารณาว่าความบกพร่องนั้นจำกัดการกระทำกิจกรรมสำคัญในชีวิตหรือไม่สามารถวินิจฉัยได้โดยไม่ต้องคำนึงถึง การบรรเทาข้อบกพร่องโดยการใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือ เช่น

(I) ยา, เวชภัณฑ์, อุปกรณ์, อุปกรณ์ช่วยการมองเห็น (ซึ่งไม่รวมถึงแว่นตาธรรมดาหรือคอนแทคเลนส์), ขาเทียมรวมถึงอุปกรณ์, เครื่องช่วยฟังและการปลูกถ่ายประสาทหูเทียม หรืออุปกรณ์การได้ยินอื่น ๆ, อุปกรณ์ช่วยเหลือการเคลื่อนไหวอื่น ๆ

(II) การใช้เทคโนโลยีช่วยเหลือ

(III) ที่พักที่เหมาะสมหรืออุปกรณ์ช่วยเหลืออื่น หรือ

(IV) อุปกรณ์ปรับระบบประสาท

(ii) การบรรเทาข้อบกพร่องโดยการใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือของแว่นตาธรรมดาหรือคอนแทคเลนส์จะต้องพิจารณาในการพิจารณาว่ายังส่งผลให้การทำกิจกรรมสำคัญในชีวิตถูกจำกัดหรือไม่

(iii) ตามที่ใช้ในวรรคนี้

(I) คำว่า "แว่นตาธรรมดาหรือคอนแทคเลนส์" หมายถึงเลนส์ที่มีจุดประสงค์เพื่อแก้ไขความชัดเจนในการมองเห็นหรือจัดข้อผิดพลาดของการหักเหของแสง และ

(II) คำว่า "อุปกรณ์ช่วยการมองเห็น" หมายถึงอุปกรณ์ที่ช่วยขยายภาพ

จากคำนิยามของคำว่า ความพิการ จะเห็นได้ว่ากฎหมายของสหรัฐอเมริกา ได้บัญญัติค่านิยามของความพิการไว้โดยละเอียดมาก แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับคนพิการ ซึ่งในกฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติถึงคนพิการในหลากหลายสถานะและหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้สามารถให้ความคุ้มครองคนพิการซึ่งไม่สามารถทำกิจกรรมสำคัญในชีวิตได้เท่ากับบุคคลอื่น ๆ สามารถเข้าถึงกิจกรรมต่างๆได้ เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนทุกคนได้รับความเท่าเทียมและเสมอภาค

สำหรับคนพิการซึ่งเป็นนักโทษหรือผู้ต้องขัง ในพระราชบัญญัติคนพิการสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1990 ได้บัญญัติข้อยกเว้นที่เกี่ยวข้องกับบุคคลกลุ่มนี้ไว้ในลักษณะที่ 2 รัฐบาลและท้องถิ่น (Title II State and Local Governments)

ข้อยกเว้นที่ควรพิจารณามีดังต่อไปนี้

“มาตรา 35.130 เรื่อง ข้อห้ามทั่วไปเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติ เป็นการวางข้อห้ามทั่วไปในการเลือกปฏิบัติกับผู้ที่มีความพิการ วางหลักว่า

- (a) มิให้บุคคลที่มีที่มีความพิการถูกกีดกันจากการเข้าร่วมหรือถูกปฏิเสธในการได้รับผลประโยชน์จากการบริการ กิจกรรมของหน่วยงานสาธารณะ หรือถูกเลือกปฏิบัติโดยหน่วยงานสาธารณะใด ๆ เนื่องมาจากของความพิการ⁶⁰
- (b) กำหนดข้อกำหนดเฉพาะที่เป็นสาระสำคัญซึ่งเป็นการจัดให้มีความช่วยเหลือหรือบริการโดยหน่วยงานสาธารณะ เช่น (1) ห้ามมิให้หน่วยงานของรัฐมีส่วนร่วมในการดำเนินการใด ๆ อาทิ การปฏิเสธไม่ให้บุคคลพิการเข้าถึงแผนการ บริการและกิจกรรมต่างๆ ในเรือนจำ⁶¹”

สำหรับ (a) เป็นการวางหลักการห้ามเลือกปฏิบัติอย่างกว้าง และ (b) เป็นการกำหนดข้อกำหนดเฉพาะในรายละเอียดที่สำคัญต่างๆ

ซึ่งตัวอย่างการห้ามเลือกปฏิบัติต่อคนพิการในเรือนจำ เช่น เจ้าหน้าที่เรือนจำไม่อาจปฏิเสธผู้ซักรีดเงินวีลแชร์ที่จะเข้าไปอาบน้ำ เพราะไม่มีห้องอาบน้ำที่ใหญ่พอที่จะให้รีดเงินเข้าไปได้ ในทำนองเดียวกัน เรือนจำไม่สามารถแยกคนหูหนวกออกจากการเข้าร่วมโครงการบำบัดยาเสพติด เพราะไม่มีล่ามสำหรับผู้พิการทางการได้ยินได้⁶²

ห้ามมิให้จัดเกณฑ์คุณสมบัติสำหรับงาน, อาชีวศึกษา, การศึกษาหรือกิจกรรมสันตนาการที่คัดผู้ที่มีความพิการออกจากการทำงานหรือกิจกรรมต่างๆที่ทางเรือนจำจะต้องจัดให้⁶³ เช่น คุณสมบัติในการเข้าร่วมการฝึกอาชีพคือ ต้องสามารถเดินได้โดยไม่ต้องขอความช่วยเหลือหรือมีความต้องการใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือ

“มาตรา 35.130 (b) (7) (i) หน่วยงานสาธารณะจะต้องทำการปรับเปลี่ยนนโยบายการปฏิบัติหรือขั้นตอนอย่างเหมาะสม เมื่อจำเป็นต้องมีการแก้ไขเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติเนื่องมาจากของความพิการ เว้นแต่การแก้ไขนั้นจะทำให้แผนงานถูกเปลี่ยนแปลงจนเกินปกติวิสัย”⁶⁴

การปรับเปลี่ยนที่เหมาะสม (Reasonable modifications) อาจแตกต่างกันไปตามความต้องการเฉพาะของผู้พิการแต่ละบุคคล ตัวอย่างเช่น สมมติว่าเรือนจำอนุญาตให้นักโทษใช้โทรศัพท์เพียง 30 นาทีต่อวัน คนหูหนวกหรือคนพิการทางการได้ยินที่ต้องใช้เครื่องมือสื่อสารทางไกล เช่น โทรศัพท์วีดีโอ, โทรศัพท์ข้อความ (TTY) อาจได้รับเวลาน้อยกว่า เนื่องจากต้องใช้เวลาในการตั้งค่า

⁶⁰ 28 C.F.R. § 35.130(a)

⁶¹ 28 C.F.R. § 35.130(b)

⁶² 28 C.F.R. § 35.130(b)(1)(i)

⁶³ 28 C.F.R. § 35.130(b)(8)

⁶⁴ 28 C.F.R. § 35.130(b)(7)(i)

อุปกรณ์เหล่านี้ รวมถึงการส่งและรับข้อความที่ช้ากว่าการ โทรศัพท์ทั่วไป การปรับเปลี่ยนที่เหมาะสมคือการใช้เวลาเพิ่มเติมแก่นักโทษที่พิการทางการได้ยินสำหรับการ โทรศัพท์

การปรับเปลี่ยนที่เหมาะสมช่วยป้องกันการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการด้วยการให้โอกาสพวกเขาในการเข้าร่วมในแผนการ บริการ หรือประโยชน์อย่างเต็มที่และเท่าเทียมกัน ตัวอย่างเช่น หากผู้ต้องขังที่เป็นอัมพาตจำเป็นต้องใช้รถเข็นไฟฟ้าหรือผู้ช่วยส่วนตัวเพื่อช่วยในการเข็นรถเข็นวีลแชร์ เพื่อที่จะเข้าถึงโรงอาหาร ห้องอาบน้ำ พื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ และห้องสมุดในอาคาร เจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องจัดการปรับเปลี่ยนที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และเท่าเทียมกันในแผนการ บริการและประโยชน์เหล่านี้

ซึ่งการมีกฎหมายบัญญัติไว้เฉพาะสำหรับผู้ต้องขังพิการตามพระราชบัญญัติฉบับนี้นั้น มิใช่เป็นการให้ผู้พิการ ได้รับสิทธิพิเศษที่เหนือกว่าผู้ต้องขังอื่นๆ แต่เป็นการให้ผู้ต้องขังทุกคนสามารถเข้าถึงและได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน การคุ้มครองทางกฎหมายเหล่านี้ช่วยให้มั่นใจว่าคนพิการ ไม่ต้องเผชิญกับการเลือกปฏิบัติและได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่จากโปรแกรมบริการและกิจกรรมต่างๆ ที่เรือนจำได้จัดไว้ให้ผู้ต้องขังทุกคน ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐในการจัดให้ผู้ต้องขังทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน การคุ้มครองเหล่านี้มีความสำคัญอย่างมากในเรือนจำซึ่งผู้ต้องขังและผู้ถูกควบคุมตัวต้องพึ่งพาเจ้าหน้าที่เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิขั้นพื้นฐาน เรือนจำจึงมีหน้าที่ที่จะต้องจัดให้มีการดูแลผู้ต้องขังพิการในด้านต่าง ๆ อาทิ อุปกรณ์ทางการแพทย์และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับความพิการอื่น ๆ เช่น รถเข็นคนพิการ อุปกรณ์ช่วยเดิน ไม้ยันรักแร้ ไม้เท้า และบริการช่วยเหลือส่วนบุคคล เช่น ความช่วยเหลือในการรับประทานอาหาร การแต่งตัว การอาบน้ำ การขับถ่าย เป็นต้น

สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เรือนจำจะต้องจัดให้มีนั้นจะต้อง "เข้าถึงได้ง่ายและใช้งานได้โดยผู้พิการทุกคน" การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในหลายด้านของชีวิตในเรือนจำรวมถึง ส่วนที่พัก พื้นที่รับประทานอาหาร ห้องอาบน้ำ การฝึกอาชีพ ส่วนเข้าเยี่ยม เป็นต้น ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้บัญญัติหลักการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และการดูแลรักษาไว้ในบทบัญญัติดังนี้

“มาตรา 35.149 เรื่องการห้ามเลือกปฏิบัติ วางหลักว่า นอกจากบทบัญญัติในมาตรา 35.150 ผู้ต้องขังพิการจะต้องไม่ถูกปฏิเสธการเข้าใช้บริการ กิจกรรม หรือเข้าถึงส่วนต่างๆของเรือนจำ ด้วยเหตุที่รัฐไม่สามารถจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้พิการได้”

“มาตรา 35.150 เรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่แล้ว วางหลักว่า

(a) บททั่วไป หน่วยงานของรัฐจะต้องดำเนินการบริการ โปรแกรมหรือกิจกรรมแต่ละอย่าง เพื่อให้บริการ โปรแกรมหรือกิจกรรม สามารถเข้าถึงและใช้งานได้โดยบุคคลที่มีความพิการ โดยวรรคนี้จะไม่ได้-

- (1) กำหนดให้หน่วยงานของรัฐทำให้สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่สามารถเข้าถึงและใช้งานได้โดยบุคคลที่มีความพิการ;
- (2) กำหนดให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการใด ๆ ที่จะทำให้เกิดค่าหรือทำลายทรัพย์สินที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือ
- (3) กำหนดให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการใด ๆ ที่มีผลต่อรูปแบบของ โปรแกรมหรือกิจกรรมหรือก่อให้เกิดภาระทางการเงินและการบริหารงานของหน่วยงานนั้นเกินสมควร”

บทบัญญัติไว้ในมาตรา 35.151

มาตรา 35.151 เรื่องการก่อสร้างใหม่และการปรับปรุง วางหลักว่า

(a) การออกแบบและการก่อสร้าง

(1) สถานที่หรือส่วนหนึ่งของอาคารที่สร้างเพื่อการใช้งานของหน่วยงานของรัฐจะต้องได้รับการออกแบบและสร้างในลักษณะที่สามารถเข้าถึงได้และสามารถใช้งานได้โดยผู้พิการ หากเริ่มก่อสร้างหลังจากวันที่ 26 มกราคม ค.ศ. 1992 (ภายหลังการบังคับใช้ของพระราชบัญญัตินี้)

แนวทางในการออกแบบและการสร้างห้องขังให้ผู้พิการสามารถใช้ได้นั้น มาตรา 35.151(k)(1) กำหนดให้นำไปใช้กับการก่อสร้างอาคารและสิ่งปลูกสร้างขึ้นใหม่ในเรือนจำและระบุว่า "การก่อสร้างเรือนจำและสถานกักกันอื่น ๆ จะต้องเป็นไปตามมาตรฐานพระราชบัญญัติคนพิการสหรัฐ ค.ศ. 2010 (2010 ADA Standards for Accessible Design) เช่น ในเรือนจำหนึ่งจะต้องมีห้องขังที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้ต้องขังพิการอย่างน้อยร้อยละ 3 ของห้องขังทั้งหมดในแต่ละระดับชั้นของนักโทษ แต่ต้องมีขั้นต่ำ 1 ห้องขัง⁶⁵

3.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังพิการในประเทศออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลียหรือชื่อทางการคือ เครือรัฐออสเตรเลีย (Commonwealth of Australia) เป็นประเทศที่มีการปกครองแบบสหพันธรัฐ (Federation) โดยแบ่งการปกครองออกเป็น 6 รัฐ ได้แก่ ควีนแลนด์ (Queensland) วิกตอเรีย (Victoria) นิวเซาท์เวลส์ (New South Wales) ออสเตรเลีย

⁶⁵ Department of Justice. (2010). *2010 ADA Standards for Accessible Design* (Online). Available: https://www.ada.gov/regs2010/2010ADASTandards/2010ADASTandards_prt.pdf [2020, April 25].

ตะวันตก (Western Australia) ออสเตรเลียใต้ (South Australia) และทาสมาเนีย (Tasmania) ซึ่งแต่ละรัฐจะมีอำนาจการปกครองภายในอย่างเป็นอิสระ แยกจากอำนาจบริหารส่วนกลาง⁶⁶

ระบบกฎหมายของออสเตรเลียมีความแตกต่างจากระบบกฎหมายต้นแบบซึ่งมาจากอังกฤษ ที่ถือว่าคำพิพากษาเป็นบ่อเกิดของกฎหมาย ส่วนในออสเตรเลียใต้ให้ความสำคัญกับกฎหมายที่ออกโดยรัฐสภามากขึ้น⁶⁷

โดยกฎหมายในประเทศออสเตรเลียมี 2 รูปแบบ คือ

1.) กฎหมายระดับพระราชบัญญัติแห่งเครือรัฐ (Commonwealth Act)

มีสถานะสูงกว่ากฎหมายภายในของแต่ละรัฐและมีผลใช้บังคับกับประชาชนทุกคนในทุกรัฐ รัฐใดจะออกกฎหมายที่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติแห่งเครือรัฐไม่ได้

2.) กฎหมายลำดับรอง (Delegated or Subordinate Legislation)

กฎหมายของแต่ละรัฐในออสเตรเลีย ซึ่งรัฐสภาแห่งคอมมอนเวลท์ได้มอบอำนาจให้ฝ่ายบริหารในแต่ละรัฐออกกฎหมายภายในเพื่อบังคับใช้เฉพาะในดินแดนของรัฐนั้น ๆ

สำหรับกฎหมายที่เกี่ยวกับผู้ต้องขังพิการในออสเตรเลีย มีทั้งกฎหมายต่างๆ ที่ออกโดยหน่วยงานของคอมมอนเวลท์และ กฎหมายภายในของแต่ละรัฐ ซึ่งจะอธิบายดังจะกล่าวต่อไปนี้

3.4.1 กฎระเบียบซึ่งออกโดยเครือรัฐออสเตรเลีย

จากที่กล่าวไปข้างต้นแล้วว่ากฎระเบียบที่ออกโดยเครือรัฐออสเตรเลีย นั้น จะใช้บังคับกับทุกรัฐในออสเตรเลีย ซึ่งแต่ละรัฐก็จะต้องออกกฎหมายของตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับกฎของส่วนกลาง

1.) พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ ค.ศ. 1992 (Disability

Discrimination Act 1992)

พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นกฎหมายซึ่งออกโดยรัฐสภาของเครือรัฐออสเตรเลียซึ่งห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการในเรื่องต่างๆ เช่น การจ้างงาน การศึกษา สถานที่สาธารณะ การจัดหา

⁶⁶ รัชดาวัลย์ หิรัญสาข และคณะ. ระบบกฎหมาย ระบบศาล และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนการพิจารณาคดีของศาล : กรณีศึกษาเปรียบเทียบประเทศไทยกับประเทศออสเตรเลีย (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <https://oia.coj.go.th/th/file/get/file/2018092563cb8becd9b643af1869b6cadb530b1c194901.pdf> [2563, พฤษภาคม 10].

⁶⁷ รัชดาวัลย์ หิรัญสาข และคณะ. ระบบกฎหมาย ระบบศาล และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนการพิจารณาคดีของศาล : กรณีศึกษาเปรียบเทียบประเทศไทยกับประเทศออสเตรเลีย (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <https://oia.coj.go.th/th/file/get/file/2018092563cb8becd9b643af1869b6cadb530b1c194901.pdf> [2563, พฤษภาคม 10].

สินค้าและบริการ ที่พักและบริบทอื่น ๆ การเลือกปฏิบัตินั้นให้รวมถึงความล้มเหลวในการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับคนพิการด้วย

โดยกฎหมายฉบับนี้ได้ตราขึ้นเพื่อคุ้มครองคนพิการมิให้ถูกเลือกปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกับทั้งประเทศ เนื่องจากก่อนหน้านั้นในช่วง ค.ศ. 1980 ในแต่ละรัฐยกเว้น รัฐทาสเมเนียและเซนต์ออร์ทูร์นเทอร์ทอรี่ เท่านั้นที่ไม่ได้มีกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการ ทำให้กฎหมายภายในของแต่ละรัฐมีความแตกต่างกัน จึงต้องตรากฎหมายกลางขึ้นเพื่อเป็นพื้นฐานการคุ้มครองสิทธิของคนพิการ

การบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ตาม มาตรา 12 ได้บัญญัติให้มีผลบังคับใช้ทั่วประเทศออสเตรเลีย รวมถึงดินแดนทั้งหมดด้วย และมีผลบังคับกับการกระทำที่กระทำโดยฝ่ายบริหารหรือในนามของคอมมอนเวลท์และรัฐต่างๆ รวมทั้งหน่วยงานของกลางและหน่วยงานของแต่ละรัฐอีกด้วย

สำหรับความหมายของความพิการ ในกฎหมายฉบับนี้ได้ให้คำนิยามไว้ใน มาตรา 4 ซึ่งวางหลักว่า

“ความพิการ หมายถึง

- (a) การสูญเสียการทำงานของร่างกายหรือจิตใจทั้งหมดหรือบางส่วน; หรือ
- (b) การสูญเสียส่วนหนึ่งของร่างกายทั้งหมดหรือบางส่วน; หรือ
- (c) การมีอยู่ในร่างกายของสิ่งมีชีวิตที่ก่อให้เกิดโรคหรือการเจ็บป่วย; หรือ
- (d) การมีอยู่ในร่างกายของสิ่งมีชีวิตที่สามารถก่อให้เกิดโรคหรือการเจ็บป่วย; หรือ
- (e) ความผิดปกติ, ความไม่สมประกอบหรือการเสียโฉมเสียรูปร่างของส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย หรือ
- (f) ความผิดปกติทำให้บุคคลไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างบุคคลทั่วไป
- (g) ความผิดปกติ ความเจ็บป่วยหรือโรคที่มีผลต่อกระบวนการคิดของบุคคล การรับรู้ความจริงอารมณ์หรือการตัดสินใจหรือผลลัพธ์ที่เกิดจากพฤติกรรมที่ถูกครอบงำ ซึ่งรวมถึงความพิการที่มีอยู่ในปัจจุบัน เคยมี หรือกำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย”

และความหมายของคำว่า การปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม (reasonable adjustment) ตามมาตรา 4 ให้ความหมายไว้ว่า

“การปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม หมายถึง การปรับเปลี่ยนที่ทำได้โดยบุคคลเป็นการปรับปรุงแก้ไขอย่างเหมาะสม เว้นแต่การปรับนั้นจะทำให้เกิดความยากลำบากเกินสมควร”⁶⁸

⁶⁸ Commonwealth Disability Discrimination Act 1992. Section 4.

2.) แนวทางมาตรฐานสำหรับกรมราชทัณฑ์ในประเทศออสเตรเลีย ค.ศ. 2012

(STANDARD GUIDELINES FOR CORRECTIONS IN AUSTRALIA)⁶⁹

แนวทางมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับเรือนจำออสเตรเลียฉบับแรกนั้นได้ออกใช้ในปีค.ศ. 1978 เป็นผลมาจากการสัมมนาทางกฎหมายโดยสถาบันอาชญาวิทยาแห่งออสเตรเลียในปี 1976 และมาตรฐานของสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อนักโทษและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นพื้นฐานรองรับการปฏิบัติงานราชทัณฑ์ในทศวรรษ 1970 หลังจากนั้นก็ได้มีการปรับปรุงแก้ไขทำให้ออกมาอีกหลายฉบับเพื่อให้เหมาะสมสถานการณ์ปัจจุบันตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษจำคุกและกักขังผู้ต้องหาในเรือนจำ

แนวทางฉบับนี้เป็นหลักการที่ประกอบขึ้นเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหน่วยงานราชทัณฑ์ มากกว่าการกำหนดเป็นกฎหมาย โดยเป็นหลักการให้แต่ละรัฐและเขตปกครองของออสเตรเลีย จะต้องนำไปดำเนินการพัฒนามาตรฐานด้านกฎหมายและนโยบายต่อไป

เป้าหมายหลักของแนวทางฉบับนี้คือ

- (1.) เพื่อช่วยในการพิจารณาการลงโทษและการปล่อยตัวผู้ต้องขัง โดยการวางกฎเกณฑ์และแนวทางให้กับเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขังในการปฏิบัติตาม
- (2.) เพื่อให้มั่นใจว่าผู้ต้องขังและผู้กระทำความผิดจะปฏิบัติตามคำสั่งศาล
- (3.) เพื่อช่วยในการฟื้นฟูผู้ต้องขังและผู้กระทำความผิด โดยการให้โอกาสเพื่อลดพฤติกรรมที่กระทำความผิดและผ่านการปรับตัวและปฏิบัติตามกฎหมายในสังคมภายนอก
- (4.) เพื่อสนับสนุนความปลอดภัยสาธารณะ โดยการป้องกันอาชญากรรมและลดการกระทำผิดซ้ำ
- (5.) เพื่อให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังและผู้กระทำความผิดในการชดใช้ความเสียหายให้กับผู้เสียหายหรือต่อสังคมในวงกว้าง

สำหรับแนวทางที่เกี่ยวกับผู้ต้องขังพิการในข้อกำหนดฉบับนี้ มีดังต่อไปนี้

- (1.) ความหมายของความพิการตามแนวทางนี้ หมายถึง คำว่าคนพิการ ใช้กับผู้ที่มีความพิการทุกคนรวมถึงผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญาหรือประสาทสัมผัส (ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ ค.ศ. 1992)

⁶⁹ Government of Australia. (2012). *STANDARD GUIDELINES FOR CORRECTIONS IN AUSTRALIA Revised 2012* (Online). Available: https://justice.nt.gov.au/_data/assets/pdf_file/0009/238185/aust-stand_2012.pdf [2020, May 11].

(2.) ผู้กระทำผิดที่มีความพิการจะต้องได้รับความช่วยเหลือและมีการดำเนินการที่ตอบสนองความต้องการในรูปแบบความพิการแต่ละบุคคล และตามพฤติกรรมที่ได้กระทำผิดหากเป็นไปได้

(3.) การเลือก การกั้นไว้ และการส่งเสริม สมาชิกกลุ่มชนกลุ่มน้อยหรือผู้พิการควรได้รับการจัดการในลักษณะที่จะทำให้แน่ใจว่า พวกเขาสามารถเข้าถึงโอกาสในการทำงานได้อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม

(4.) สำหรับการแบ่งชั้นและพื้นที่ของนักโทษ นักโทษควรได้รับการจัดการอย่างเหมาะสมตามความต้องการส่วนบุคคลในเรื่องที่เกี่ยวกับสุขภาพหรือความพิการใด ๆ

(5.) ผู้ต้องขังที่มีความพิการควรได้รับการเข้าถึงบริการและโปรแกรมต่าง ๆ ของเรือนจำ และโอกาสที่จะมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันในชีวิตในเรือนจำเท่าที่จะทำได้

(6.) ผู้ต้องขังพิการควรได้รับการดูแลในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและปลอดภัย ซึ่งสามารถจัดให้ความช่วยเหลือพวกเขาในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของเรือนจำ และโปรแกรมที่ตอบสนองต่อความพิการของแต่ละคน

3.) แนวทางกฎหมายสำหรับงานราชทัณฑ์ในประเทศออสเตรเลีย ค.ศ. 2018 (Guiding Principles for Corrections in Australia)⁷⁰

แนวทางฉบับนี้เป็นการแก้ไขเพิ่มเติม แนวทางมาตรฐานสำหรับกรมราชทัณฑ์ในประเทศออสเตรเลีย ค.ศ. 2012 โดยได้พัฒนาข้อปฏิบัติ นโยบาย และมาตรฐานการดำเนินงานของเรือนจำให้ทันสมัย ทำให้สิทธิและหน้าที่ของผู้ต้องขังชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้วัตถุประสงค์หนึ่งที่สำคัญของการลงโทษจำคุกคือการ ลดการก่ออาชญากรรมในสังคม

ส่วนของการปรับปรุงในฉบับนี้ มีส่วนที่น่าสนใจ ตัวอย่างเช่น

เพิ่มเติมข้อกำหนดเพื่อตอบสนองถึงความต้องการเฉพาะของผู้ต้องขังในแต่ละกลุ่ม รวมถึง เด็ก ผู้ใหญ่, ผู้หญิง, ผู้สูงอายุ, กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQI) ผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิต หรือคนพิการและผู้ต้องขังอื่นๆ

ปรับปรุงแนวทางด้านที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล การศึกษา และการทำงานการฝึกอาชีพ เป็นต้น

เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ช่วยพัฒนาด้านราชทัณฑ์

⁷⁰ Corrective Services Administrators' Council. (2018). *Guiding Principles for Corrections in Australia Revised 2018* (Online). Available: https://www.publications.qld.gov.au/dataset/f18ea162-6af3-4302-b5b4-61dc5286e586/resource/7f4fb1bd-27c5-46a3-8957-249fa227b1ff/fs_download/guiding-principles-for-corrections-in-australia-revised-2018.pdf [2020, May 11].

นอกจากนั้นแนวทางกฎหมายฉบับนี้ได้ปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับข้อกำหนดเกี่ยวกับผู้ต้องขังสากลล่าสุดที่ออกมาในปัจจุบัน เช่น United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (ข้อกำหนดแมนเดลา), United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Noncustodial Measures for Women Offenders (ข้อกำหนดกรุงเทพ) และ United Nations Standard Minimum Rules for Noncustodial Measures (ข้อกำหนดโตเกียว) เป็นต้น

สำหรับแนวทางกฎหมายด้านที่เกี่ยวกับผู้ต้องขังพิการ โดยเฉพาะซึ่งได้ถูกพัฒนาและรวบรวมให้ชัดเจนขึ้นในฉบับนี้ มีดังต่อไปนี้

(1.) เมื่อผู้ต้องขังใหม่เข้ามาที่เรือนจำไม่ว่าจะแรกเข้าหรือได้รับการส่งตัวมา จะต้องได้รับการประเมินเบื้องต้นเพื่อระบุสิ่งที่จะต้องได้รับอย่างทันทั่วทั้ง และอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงส่วนต่าง ๆ ที่เรือนจำจัดให้มีสำหรับผู้ต้องขังอย่างเหมาะสมโดยเท่าเทียมกัน เช่น บริการด้านการรักษาพยาบาล ล่าม และเครื่องอำนวยความสะดวกตามความพิการประเภทต่าง ๆ

(2.) ด้านการรักษาพยาบาล เมื่อลงทะเบียนและระบุความต้องการต่าง ๆ ของผู้ต้องขังที่มีความพิการแล้ว ต้องให้ความช่วยเหลือในการเข้าถึงบริการด้านการรักษาทั้งทางกายและทางจิตใจ

(3.) ผู้ต้องขังจะได้รับเสื้อผ้าที่สะอาดเตี๋ยและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการสุขาภิบาลที่เหมาะสม ตามสภาพอากาศในช่วงนั้นและความต้องการส่วนบุคคล โดยอาจแตกต่างกันไปหากมีความต้องการด้านสุขภาพที่แตกต่างกัน เช่น ความพิการ อายุ โรคประจำตัว เพื่อให้มั่นใจว่าสภาพในเรือนจำเหมาะสมกับการอยู่อาศัย

(4.) ผู้ต้องขังจะได้รับการดูแลในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย สะอาดและน่าอยู่ ซึ่งพิจารณาถึงความเสี่ยงและความต้องการส่วนบุคคล โดยเฉพาะความต้องการของบุคคลที่ต้องได้รับความดูแลมากกว่าบุคคลอื่น เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ป่วยทางจิต

(5.) ผู้ต้องขังได้รับอนุญาตให้สามารถเข้าถึง โปรแกรมการศึกษาซึ่งได้รับการยอมรับในระดับประเทศ โดยระดับการศึกษาและความต้องการการเรียนรู้ของผู้ต้องขังจะเป็นไปตามระดับความรู้ความสามารถและสอดคล้องกับการฝึกอบรมสายอาชีพที่จะได้รับการจ้างงานภายหลังการปล่อยตัวออกจากเรือนจำ ผู้ต้องขังทุกคนจะต้องได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันตามความต้องการที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล เช่น อายุ เพศ ความพิการ สุขภาพร่างกาย

3.4.2 กฎระเบียบที่ออกโดยรัฐและดินแดนต่าง ๆ ในประเทศออสเตรเลีย

3.4.2.1 ออสเตรเลียแคพิทอลเทร์ริทอรี (Australian Capital Territory : ACT)

ออสเตรเลียแคพิทอลเทร์ริทอรี หรือ ACT เป็นเขตเมืองหลวงของออสเตรเลีย ถือเป็นดินแดนที่เป็นเขตการปกครองตนเองภายในประเทศ มีอำนาจในการออกกฎหมายภายในสำหรับใช้ภายในดินแดนดังกล่าว

ใน ACT มีกฎหมายและแนวทางมาตรฐานที่เกี่ยวกับผู้ต้องขังพิจารณาดังต่อไปนี้

1.) พระราชบัญญัติการจัดการราชทัณฑ์ ค.ศ. 2007 (Corrections Management Act 2007)

กฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการภายในเรือนจำ เจ้าหน้าที่ และผู้ต้องขัง ในเขต ACT ได้ตราขึ้นและใช้บังคับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2007 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งล่าสุดเมื่อ 8 เมษายน ค.ศ. 2020

เนื้อหาที่สำคัญของกฎหมายฉบับนี้ จะมีทั้งในส่วนที่บัญญัติถึงอำนาจของเจ้าหน้าที่เรือนจำ การควบคุมตัวผู้ต้องขังในอำนาจของตำรวจ การควบคุมตัวผู้ต้องขังในศาล และการจัดการ การควบคุมดูแลผู้ต้องขัง

โดยเนื้อหาเกี่ยวกับการควบคุมดูแลผู้ต้องขังนั้นจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของประเทศไทย ที่จะบัญญัติเกี่ยวกับเรื่อง การแบ่งชั้นของผู้ต้องขัง ลักษณะเรือนจำ อาหาร การอาบน้ำ เสื้อผ้า ห้องขังสถานที่พักอาศัย การรักษาพยาบาล การเข้าเยี่ยมผู้ต้องขัง การออกกำลังกาย การศึกษา และการทำงานฝึกออาชีพ เป็นต้น

สำหรับในส่วนที่เกี่ยวกับผู้ต้องขังพิการที่ถูกบัญญัติไว้เป็นข้อกำหนด ที่น่าสนใจอยู่ในมาตรา 78 (3) (f) ซึ่งได้บัญญัติในเรื่องของการจัดการผู้ต้องขังว่า “เรือนจำจะต้องมีการวางแผนการดูแลผู้ต้องขังในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความปลอดภัย สุขภาพ การรักษาพยาบาล การศึกษาเป็นรายบุคคล โดยพิจารณาจากความต้องการพื้นฐานและเรื่องอื่นๆ สำหรับผู้ต้องขังที่มีความพิการไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ หรือด้านการเรียนรู้ นั้น จะต้องให้ความช่วยเหลือมากเป็นพิเศษ เพื่อมิให้ผู้ต้องขังพิการมีข้อเสียเปรียบกว่าคนอื่นๆ โดยเฉพาะในเรื่องการได้รับมอบหมายให้ทำงานฝึกออาชีพอย่างเหมาะสมและการปล่อยตัวหลังพ้นโทษ”

2.) พระราชบัญญัติการบริการคนพิการ ค.ศ. 1991 (Disability Services Act 1991)

กฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้พิการทุกคนที่อยู่ในเขตพื้นที่ ACT ซึ่งได้ตราขึ้นและประกาศใช้ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1991 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมล่าสุดเมื่อวันที่ 2 เมษายน ค.ศ. 2020

โดยกฎหมายนี้ได้ตราขึ้นเพื่อให้มั่นใจว่าคนพิการจะได้รับการบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่างๆ เพื่อให้สามารถเข้าถึงศักยภาพสูงสุดในฐานะเป็นสมาชิกในสังคมเช่นเดียวกับบุคคลอื่น ๆ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เช่น การอยู่อย่างเป็นอิสระได้พึ่งพาตนเองได้ โอกาสในการจ้างงาน สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นต้น

พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงเป็นบทบัญญัติที่เป็นพื้นฐานของแนวทางมาตรฐานให้กับเรือนจำที่อยู่ในเขตพื้นที่ ACT ปฏิบัติตามเพื่อให้คนพิการที่อยู่ในความดูแลของเรือนจำ มีคุณภาพชีวิตเช่นเดียวกับบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่ในเรือนจำเช่นเดียวกัน

3.) มาตรฐานของเรือนจำสำหรับผู้ใหญ่ในเขตออสเตรเลียตะวันตกพิทอลล์เทอร์ริทอรี (ACT Standards for Adult Correctional Services)⁷¹

มาตรฐานเรือนจำฉบับนี้ เป็นแนวทางที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับ เงื่อนไขการปฏิบัติและการดูแลผู้ต้องขัง ว่าควรต้องพิจารณาสิ่งใดบ้างและควรปฏิบัติอย่างไรในแผนการปฏิบัติงานของเรือนจำในเขตพื้นที่ ACT

โดยถึงแม้ว่ามาตรฐานฉบับนี้จะมีได้มีเป็นข้อผูกพันในทางกฎหมายให้กับเจ้าหน้าที่เรือนจำ จะต้องปฏิบัติตาม ซึ่งหากไม่ปฏิบัติตามก็มิได้มีบทลงโทษ แต่ก็เป็นแนวทางให้การปฏิบัติการของเรือนจำภายใต้พระราชบัญญัติการจัดการราชทัณฑ์ ค.ศ. 2007 ที่จะวางกรอบของการจัดการผู้ต้องขังแต่ละคน และการบริหารเรือนจำเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของการลงโทษ คุ่มครองสิทธิขั้นพื้นฐานแก่ผู้ต้องขังในฐานะที่เป็นประชาชนในสังคม และเพื่อให้ผู้ต้องขังออกไปใช้ชีวิตในสังคมหลังพ้นโทษอย่างมีประสิทธิภาพและไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก

สำหรับข้อกำหนดแนวทางมาตรฐานเกี่ยวกับผู้ต้องขังพิการที่น่าสนใจในมาตรฐานฉบับนี้มีดังต่อไปนี้

ด้านความปลอดภัย เรื่อง เมื่อแรกเข้าเรือนจำ

มาตรฐาน ข้อ 5 “การตรวจสุขภาพเบื้องต้นทางร่างกายและจิตใจอย่างเหมาะสม และการระบุความต้องการของผู้ต้องขังเนื่องจากความพิการนั้น จะต้องดำเนินการในทันทีเมื่อมีการรับผู้ต้องขังเข้ามาใหม่และต้องติดตามประเมินผลอยู่เสมอ”

โดยหน่วยงานแพทย์ในเรือนจำที่ตรวจร่างกายผู้ต้องขัง อาจประสานงานกับหน่วยงานที่ดูแลผู้พิการทั่วไปในเมืองเพื่อให้ส่งข้อมูลเกี่ยวกับผู้พิการที่กลายมาเป็นผู้ต้องขังได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง

เรื่อง ส่วนที่พักอาศัย

มาตรฐาน ข้อ 8 “ผู้ต้องขังจะถูกควบคุมตัวอยู่ในที่พักอาศัยที่มีข้อจำกัดน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้โดยต้องคำนึงถึงความปลอดภัยและความต้องการของผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล”

ความต้องการของผู้ต้องขังแต่ละบุคคลนั้นจะต้องถูกพิจารณา โดยเฉพาะผู้ต้องขังรายที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เช่น ผู้ต้องขังสูงอายุ ผู้ต้องขังพิการ หรือผู้ต้องขังที่มีโรคประจำตัว เป็นต้น

เรื่อง การแบ่งชั้นนักโทษและการขังเดี่ยว

มาตรฐาน ข้อ 16 “หากจะต้องมีการขังเดี่ยว จะต้องดำเนินการอย่างเคร่งครัดตามกฎหมายและใช้วิธีการที่จำกัดและเวลาที่สั้นที่สุด”

⁷¹ ACT Inspector of Correctional Services. (2019). *ACT Standards for Adult Correctional Services*. Canberra.

จะต้องมีการตรวจสอบผู้ต้องขังที่ถูกขังเดี่ยวโดยเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์อย่างสม่ำเสมอ และจะต้องเลิกหรือเปลี่ยนแปลงการขังเดี่ยวนั้น หากว่ามีปัญหาด้านสุขภาพหรือความพิการ

เรื่อง การจัดการด้านความปลอดภัย

มาตรฐาน ข้อ 32 “จะต้องมีการจัดการและแผนการรับมือหากมีเหตุฉุกเฉินอย่างมีประสิทธิภาพ เช่นแผนการอพยพ”

แผนการรับมือเหตุต่าง ๆ นั้นจะต้องพิจารณาความถึงการช่วยเหลือผู้ที่ช่วยเหลือตนเองลำบากด้วย เช่น ผู้ต้องขังพิการ

เรื่อง เจ้าหน้าที่เรือนจำ

มาตรฐาน ข้อ 39 “ต้องมีการประเมินความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่เรือนจำอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ทุกคนสามารถจัดการกับความต้องการและปัญหาของผู้ต้องขังได้และพร้อมปฏิบัติหน้าที่อยู่เสมอ”

โดยจะต้องฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เรือนจำใหม่และเจ้าหน้าที่เรือนจำอื่น ๆ ในหัวข้อความต้องการของกลุ่มผู้ต้องขังหลากหลายรูปแบบ เช่น ผู้ต้องขังที่มีความหลากหลายทางเพศ หลากหลายทางวัฒนธรรม ผู้ต้องขังหญิง ผู้ต้องขังพิการ และชนพื้นเมือง

เรื่อง ชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน

มาตรฐาน ข้อ 46 “ผู้ต้องขังต้องสามารถเข้าถึงห้องน้ำที่สะอาดและมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการชำระล้าง และต้องได้รับความเป็นส่วนตัวจากผู้ต้องขังอื่น เจ้าหน้าที่และก๊อกรักษาความปลอดภัยเท่าที่จำเป็น”

ผู้ต้องขังที่มีความพิการที่ต้องได้รับความช่วยเหลือในการดำเนินการด้านสุขอนามัย เช่น การอาบน้ำ การขับถ่าย จะต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่เรือนจำที่ผ่านการฝึกแล้ว ในลักษณะที่เคารพความเป็นส่วนตัวและศักดิ์ศรีของพวกเขา

เรื่อง ความเท่าเทียมและความหลากหลาย

มาตรฐาน ข้อ 55 “เรือนจำใน ACT จะต้องทำหน้าที่ในการป้องกันและจัดการกับการเลือกปฏิบัติกับผู้ต้องขังอื่นเนื่องมาจากสถานะของพวกเขา เช่น เชื้อชาติ เพศ ศาสนา เพศวิถี ความพิการ อายุ สุขภาพร่างกาย และอื่นๆ ภายใต้พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกปฏิบัติ ค.ศ. 1991 และกฎหมายของคอมมอนเวลท์”

มาตรฐาน ข้อ 58 “ผู้ต้องขังพิการจะต้องได้รับการดูแลในความต้องการเฉพาะของพวกเขา”

เมื่อทราบความต้องการของผู้พิการแล้ว จึงจัดให้มีการปรับเปลี่ยนอย่างสมเหตุสมผล เช่น การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก การสนับสนุน กิจกรรมสันทนาการและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถเข้าถึงสิ่งที่เรือนจำจัดไว้ให้ผู้ต้องขังทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

เจ้าหน้าที่เรือนจำจะได้รับการฝึกฝนให้ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือ ควบคุม ดูแลผู้พิการอย่างเหมาะสม

การปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมอย่างเหมาะสม (Reasonable adjustments) มีขึ้นเพื่อสนับสนุนผู้ต้องขังที่มีความพิการในการเข้าถึงการทำงาน สำหรับผู้ที่มีความพิการจนไม่สามารถทำงานได้ จะได้รับเงินว่างงานสำหรับผู้ที่ไม่มียางได้เพื่อให้สามารถดำรงชีพในเรือนจำได้

เรื่อง สุขภาพ ความเป็นอยู่

มาตรฐาน ข้อ 72 “เรือนจำจะต้องให้อุปกรณ์ช่วยเหลือสำหรับการดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวันแก่ผู้ต้องขังที่มีความพิการหรือเป็นผู้ป่วยเรื้อรัง”

ผู้ต้องขังที่ต้องใช้อุปกรณ์เทียมหรืออุปกรณ์ช่วยเหลืออื่น ๆ สามารถเก็บอุปกรณ์ไว้ในห้องขังของพวกเขาด้วยการควบคุมดูแลที่เหมาะสม

ผู้ต้องขังพิการที่ต้องใช้วีลแชร์เทียม เช่น แขนเทียม ขาเทียม เรือนจำจะต้องจัดให้ ซึ่งฝ่ายการแพทย์จะเป็นผู้ดูแลซ่อมแซมหรือเปลี่ยนถ่าย โดยได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ตามมาตรฐานสาธารณสุขของ ACT

ด้านการฟื้นฟูผู้ต้องขังและการเตรียมปล่อยตัว เรื่อง การจ้างงานฝึกอาชีพ

มาตรฐาน ข้อ 95 “ผู้ต้องขังทุกคนจะต้องได้รับโอกาสในการจ้างงาน โดยผ่านศูนย์การทำงานประจำวัน ซึ่งให้ออกโอกาสในการเรียนรู้ทักษะที่เป็นประโยชน์เมื่อได้รับการปล่อยตัวและเข้าสู่ตลาดแรงงานหลังกลับคืนสู่สังคม”

ผู้ต้องขังทุกคนจะได้รับโอกาสการจ้างงานที่หลากหลายและเท่าเทียมกันในการสมัครงานทุกประเภท สำหรับผู้ต้องขังที่มีความพิการทั้งทางร่างกายหรือทางจิตจะได้รับการพิจารณาและสนับสนุนเท่าที่สามารถทำได้ ร่วมกับการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม

3.4.2.2 รัฐนิวเซาท์เวลส์ (New South Wales : NSW)

รัฐนิวเซาท์เวลส์เป็นหนึ่งในหก รัฐของประเทศออสเตรเลีย เมืองหลวงคือซิดนีย์ ในรัฐนิวเซาท์เวลส์จะมีฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหารเป็นของตนเองแยกต่างหากจากรัฐบาลของเครือรัฐ จึงมีกฎหมายภายในและหน่วยงานทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราชทัณฑ์และผู้ต้องขังเป็นของตนเอง

สำหรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราชทัณฑ์ภายในรัฐนิวเซาท์เวลส์ คือ พระราชบัญญัติอาชญากรรม (การบริหารการลงโทษ) ค.ศ. 2014 (Crimes (Administration of Sentences) Regulation 2014)

ซึ่งเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นและใช้บังคับในปีค.ศ. 2014 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมล่าสุดเมื่อวันที่ 3 เมษายน ค.ศ. 2020 โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการภายในเรือนจำทั้งหมดคล้ายคลึงกับ

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของไทยอีกเช่นกัน ตัวอย่างเช่น เรื่องการแบ่งชั้นนักโทษ ส่วนที่พักอาศัย ชั่วโมงการทำงาน อาหาร สุขอนามัย การเข้าเยี่ยมนักโทษ การใช้โทรศัพท์ เป็นต้น

ส่วนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังที่มีความพิการ มีดังต่อไปนี้

เรื่องกรอบแผนการจัดการผู้ต้องขัง

ในมาตรา 25 ได้บัญญัติเนื้อหาว่า กรอบแผนการจัดการผู้ต้องขัง คือการวางแผนให้กับผู้ต้องขังที่ได้รับโทษให้จำคุกแล้วในการจัดการดูแลและโปรแกรมอย่างไรบ้างในการรับโทษ เช่น การดูแลทางการแพทย์ การดูแลผู้ต้องขังก่อนที่จะได้รับโทษและหลังปล่อยตัว และได้กล่าวถึงการจัดการผู้ต้องขังที่พิการไว้ใน มาตรา 25 (d)

มาตรา 25 (d) “ในกรณีของผู้ต้องขังที่มีความพิการ จะต้องมีการเพื่อลดความเสียหายเปรียบที่ผู้ต้องขังได้รับเนื่องจากความพิการ รวมถึงความเหมาะสมของผู้ต้องขังพิการในการปฏิบัติงานในเรือนจำด้วย”

เรื่องการบริการและโปรแกรมสำหรับผู้ต้องขัง

ในมาตรา 60 บัญญัติว่า ผู้บัญชาการเรือนจำมีหน้าที่จัดการบริการและโปรแกรมให้ผู้ต้องขัง โดยให้โอกาสผู้ต้องขังในการพัฒนาทักษะ พฤติกรรม และทัศนคติที่จะลดความน่าจะเป็นที่ผู้ต้องขังจะกระทำความผิดซ้ำ หรือ สนับสนุนให้ผู้ต้องขังสามารถอยู่ในสังคมได้อีกครั้งหลังถูกปล่อยตัว หรือ ส่งเสริมสุขภาพ ความปลอดภัย และความเป็นอยู่ที่ดีของผู้ต้องขัง

มาตรา 60 (2) (b) การบริการและโปรแกรมแก่ผู้ต้องขังนั้น ให้รวมถึงการให้บริการสำหรับผู้ต้องขังที่มีความพิการด้วย

มาตรา 60 (3) (b) ในการปฏิบัติตามหน้าที่ตามมาตรา 60 ผู้บัญชาการเรือนจำจะต้องให้ความใส่ใจเป็นพิเศษกับผู้ต้องขังที่มีความพิการด้วย

นอกจากนั้นในรัฐนิวเซาท์เวลส์ยังมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการเรือนจำและเกี่ยวกับผู้ต้องขังพิการภายใต้กฎหมายข้างต้น⁷² คือ

1.) หน่วยงานราชทัณฑ์แห่งรัฐนิวเซาท์เวลส์ (Corrective Services NSW: CSNSW) ทำหน้าที่จัดการดูแลเรือนจำทั้งหมดในรัฐนิวเซาท์เวลส์ ส่วนเกี่ยวกับผู้ต้องขังพิการนั้น หน่วยงานนี้จะดูแลผู้ต้องขังพิการว่าจะได้รับความปลอดภัย และจัดให้บริการและโปรแกรมเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ต้องขังตามกฎหมายภายในและกฎหมายเครือรัฐ

⁷² NSW Government. *Corrective Services NSW* (Online). Available: <https://www.correctiveservices.justice.nsw.gov.au/> [2020, May 15].

2.) หน่วยงานดูแลผู้พิการ (Statewide Disability Services: SDS)⁷³ มีหน้าที่รับผิดชอบในการให้คำแนะนำและความช่วยเหลือแก่เจ้าหน้าที่เรือนจำในการจัดการผู้ต้องขังที่มีความพิการ ไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำผิดที่ถูกลงโทษหรือยังไม่ได้ถูกลงโทษตามคำพิพากษา เช่น การช่วยแก้ปัญหาในเรือนจำที่ส่งผลให้ผู้ต้องขังพิการได้รับความเสียหายเปรียบ หรือจัดหาอุปกรณ์ช่วยเหลือความพิการต่างๆ เป็นต้น

โดยทั้ง 2 หน่วยงานดังกล่าวได้ทำหน้าที่ภายใต้อำนาจตามข้อกำหนดอาชญากรรมและภายใต้กรอบ นโยบายและวิธีปฏิบัติงานที่มีชื่อว่า “นโยบายและวิธีปฏิบัติการคุมขังนักโทษ” (Custodial Operations Policy and Procedures) ซึ่งเป็นเอกสารของหน่วยงานราชทัณฑ์แห่งรัฐนิวเซาท์เวลส์ เพื่อใช้ในการบริหารงานเรือนจำโดยจะมีรายละเอียดในเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ของเรือนจำทั้งรัฐ

สำหรับนโยบายและวิธีปฏิบัติการคุมขังนักโทษในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังพิการ จะอยู่ในบทที่ 6.9 ในเรื่อง ผู้ต้องขังที่มีความพิการ (Inmates with disabilities)⁷⁴ ประกาศใช้เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 2017 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความหมายของคำว่า ความพิการ ในนโยบายนี้ อิงมาจากพระราชบัญญัติรวมความพิการ ค.ศ. 2014 (Disability Inclusion Act 2014) ของรัฐนิวเซาท์เวลส์ ซึ่งให้ความหมายไว้ว่า ความพิการ รวมถึงความบกพร่องทางร่างกาย จิตเวช สติปัญญาหรือประสาทสัมผัสในระยะยาวซึ่งขัดขวางมิให้บุคคลนั้นมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่กับชุมชนได้เท่าเทียมกับบุคคลอื่น

ในนโยบายฉบับนี้ จะมีลักษณะเป็นขั้นตอนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่เรือนจำและฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการดูแลผู้ต้องขังเข้าใหม่ซึ่งเป็นผู้พิการ

ขั้นตอนที่ 1 ระบบการจัดการผู้กระทำผิด (Offender integrated management system)

คัดกรองผู้กระทำผิดที่เป็นผู้พิการโดยแยกประเภทความพิการ เช่น พิการทางการได้ยิน พิการทางการมองเห็น พิการทางกายภาพและการเคลื่อนไหว ออทิสติก บาดเจ็บทางสมอง พิการทางสติปัญญา พิการทางการสื่อสาร ผู้สูงอายุ เป็นต้น

⁷³ NSW Government. *Services for inmates with a disability* (Online). Available: <https://www.correctiveservices.justice.nsw.gov.au/Pages/CorrectiveServices/programs/statewide-disability-services/statewide-disability-services.aspx> [2020, May 15].

⁷⁴ Corrective Services NSW. (2017). *Custodial Operations Policy and Procedures 6.9 Inmates with disabilities* (Online). Available: <https://www.correctiveservices.justice.nsw.gov.au/Documents/copp/inmates-with-disabilities.pdf> [2020, May 15].

กระบวนการนี้จะเริ่มตั้งแต่ผู้กระทำความผิดเข้าสู่ศาล เจ้าหน้าที่ศาลจะรับข้อมูลจากเจ้าพนักงานตำรวจเพื่อดูแลผู้กระทำความผิด จนถึงผู้กระทำความผิดได้รับคำพิพากษาให้ถูกลงโทษก็จะส่งต่อมาที่หน่วยงานราชทัณฑ์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 คຸ່ມครองผู้ต้องขังที่มีความพิการ (Escorting inmates with disabilities)

มีหน่วยงานที่จะจัดหาอุปกรณ์สำหรับช่วยเหลือความพิการชื่อว่า (EnableNSW) เพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือผู้พิการในการเข้าโปรแกรมการฟื้นฟูและใช้ชีวิตในเรือนจำซึ่งเมื่อพ้นโทษแล้วสามารถนำอุปกรณ์นั้นกลับบ้านได้ โดยหน่วยงานของรัฐหน่วยงานนี้จะช่วยเหลือผู้พิการและผู้ที่มีปัญหาสุขภาพเรื้อรังทั้งในและนอกเรือนจำให้สามารถดูแลตนเองได้

สำหรับงบประมาณ รัฐจะมีโครงการประกันความพิการแห่งชาติ (The National Disability Insurance Scheme (NDIS)) ให้เงินช่วยเหลือและอุปกรณ์สำหรับผู้ต้องขัง